

Rovní co do důstojnosti a práv

Mezinárodní dny proti rasismu v České republice

Mikuláš Vymětal

Nakladatelství Škriptorál

Praha 2022

Všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv.
Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.
(Všeobecná deklarace lidských práv, článek 1)

Bratrská láska ať trvá; s láskou přijímejte i ty, kdo přicházejí odjinud
– tak někteří, aniž to tušili, měli za hosty anděly.
Pamatujte na vězně, jako byste byli uvězněni s nimi; pamatujte na ty, kdo trpí,
vždyť i vás může potkat utrpení.
(epištola Židům 13,1–3)

Předmluva synodního seniora

Pro nás lidi je přirozené, že žijeme ve smečce. Novorozeně by bez péče nepřežilo. Ani v dospělosti nejsme uzpůsobeni k životu v dlouhodobé samotě. Smečka je pro nás natolik důležitá, že se potřebujeme ubezpečovat, že do ní patříme, že si s druhými rozumíme, že s nimi máme něco společného. Je tedy docela přirozené, že do očí bijící jinakost, odlišnost nás zarazí, znejistí. Vnější znaky jako barva kůže, rysy tváře, účes, stavba těla, ale taky řeč, gesta, způsoby stolování a jednání bývají nejnapadnější. Z tohoto hlediska je docela pochopitelné jakési naše přirozené nastavení k jisté obezřetnosti vůči těm, kdo jsou nějak jiní. A odtud může vést jen krůček k rasismu.

Co je ovšem méně pochopitelné, že nikdy nevíme, jaký znak bude kdy a kým prohlášen za nenáležitý, co se stane důvodem nikoli už jen pro obezřetnost a pocit jinakosti, ale pro podezřívavost, nepřijetí, nenávist a úsilí o likvidaci. Zdá se, že jednoho dne může být problémem

třeba příliš bambulovitý nos, jindy pojídání hovězího anebo přesvědčení o nesmrtelnosti duše. Míra odporu a nenávisti neodráží totiž míru jinakosti. Podstatou rasismu nejspíš nejsou přirozené odlišnosti mezi námi lidmi, ale to, jak jsou interpretovány, jaký význam je jim připisován a k jakému postoji a jednání vůči druhým jsme ve své smečce vedeni. Za své přirozené nastavení tedy nemůžeme, za svůj rasismus jsme odpovědní?

Pro nás evangelíky může být poučné, jak jedná Ježíš v evangeliích. Setkává se s různými lidmi. Jsou odlišní etnicky, nábožensky, svým pohlavím či způsobem života. Vypravěč neopomene podotknout, k jaké skupině kdo patří. Je to Samařan, Syrofeničanka, celník, farizeus, prostitutka a jiní. A přece Ježíš ve svém jednání není určován touto příslušností, nýbrž s každým mluví osobně, zajímá se, každý člověk je pro něj jedinečný a Boží. Nechme se právě Ježíšem vést a inspirovat.

Pavel Pokorný, červen 2022

Předmluva autora

Laskavému čtenáři zde nabízíme texty, zahrnující tři blízké okruhy: 1. Články, které byly zveřejněny v časopisech Český bratr a Protestant, jež měly za cíl přispět k uvedení Mezinárodních dnů proti rasismu do České republiky. Rasismus je termín, o němž se u nás příliš nemluví, a když, tak v podobě jeho odmítnutí. Je to však závažný fenomén, jemuž je potřeba se stále znovu stavět a oponovat mu, jak na rovině osobní – každý sám u sebe, tak také společenské a politické. Může být zaměřen proti velmi různým skupinám a také se různě projevat. Jak však být solidární s oběťmi rasismu? Pro začátek by mohlo stačit nedívat se stranou tam, kdy se všichni stranou dívají a nemlčet tam, kdy tzv. „slušně vychovaní lidé“ mlčí. Různé nápady, co je ještě možné dále dělat, obsahuje právě naše publikace.

2. Prohlášení a texty Českobratrské církve evangelické, které vytvořila o vztahu k různým menšinám – Židům (v r. 2001), muslimům (v r. 2022) a lidem z komunity LGBT (také v r. 2022). Tyto texty jsou důležité i z hlediska našeho tématu a nepříliš rozšířené. Byly přijaty nejvyšším orgánem ČCE – synodem, a tak reprezentují oficiální postoje Českobratrské církve evangelické. Starší prohlášení „Problematika homosexuálních vztahů“ z r. 2006 je pro publikaci zde příliš rozsáhlé, a navíc dobře dostupné na internetu http://www.etf.cuni.cz/~prudky/mpstexty/tisk19_06.htm.

Důležité romské problematice se ČCE věnovala – například tématem synodu r. 2012 a dvěma specializovanými čísly Českého bratra, nevydala však dosud žádné

prohlášení. Proto jsem přidal alespoň několik důležitých textů – modliteb a romských duchovních písní. Tyto texty lze použít jak k vlastnímu přemýšlení, tak jako základ rozhovoru při setkání s Romy a Romkami.

3. Vítězné práce ze studentské literární soutěže na téma „Nejsem rasista, ale...“. Soutěže se zúčastnili mladí lidé z celé republiky. Konala se ve dvou kategoriích: 12–15 let a 16–20 let. Účastníci soutěže se zúčastnili také semináře „Pestrost, jinakost, předsudky a strachy“, konaného v Parlamentu České republiky v dubnu letošního roku. Zveřejňujeme celkem osm vítězných prací. I v těch pracích, které nevytýžely, je však mnoho zajímavých myšlenek. Helena Wernischová, koordinátorka evangelických škol, vybrala z každé práce 2. kategorii nejzajímavější citát, a tím vytvořila vlastně ještě jedno nové, zajímavé dílo.

Komu je náš sborník určen? Česká republika patří k zemím s velmi vysokou mírou rasistických předsudků. Vypořádat se s nimi není snadné, a je to běh na velmi dlouhou trať, kdy do cíle možná ani není možné doběhnout. Na druhou stranu se situace může také zlepšovat, nebo stagnovat. Smyslem tohoto skromného dílka je pomoci laskavému čtenáři s orientací v náročném tématu a současně jeho vyzbrojení a povzbuzení k tomu, že stojí za to, se proti rasismu vymezovat, a že to lze dělat klidně, s rozvahou a dobrou nadějí na zlepšení situace.

Mikuláš Vymětal, 26. 7. 2022

I. Mezinárodní dny proti rasismu

Módní přehlídka proti rasismu

Velmi tvrdý oříšek aneb Týdny proti rasismu a křesťanská církev

Na pozvání německé Nadace proti rasismu jsem navštívil 20.–21. září 2021 její konferenci v Mohuči, připravující na příští rok Týdny proti rasismu (do týdnů se na základě velkého zájmu vyvinul původní Den proti rasismu – 21. březen).

Užasl jsem přitom nad rozdílem, jakým se o rasismu přemýšlí, mluví a píše u nás a v Německu. Na české Wikipedii je mu věnováno jen asi 20 řádek, ličících jej v podstatě pozitivně, bez jakéhokoliv negativního hodnocení. Německá Wikipedie vykládá pojem s německou důkladností a rozsahem, s odkazy na docela praktické projevy rasismu – obsahuje například také heslo „rasismus ve fotbale“, které v české Wikipedii vůbec není.

V Německu se rasismus odsuzuje: „Nechceme rasismus. Bojujeme proti rasismu.“ V Čechách je rasismus z vědomí naopak vytěsněn, aniž by zmizel – na jednu stranu se zdůrazňuje, že u nás žádný rasismus není, a proto proti němu nemusíme nic dělat, na druhou jakékoliv zmínka o rasismu vyvolává až hysterické reakce (ministr zahraničí předvolávající si velvyslance Velké Británie kvůli jednomu vyjádření právníka černošského fotbalisty). Problematické je pak už pouhé používání slova rasismus, spojené často s pohrdavými verbálními útoky na ty, kteří se proti rasistickým útokům brání.

V Německu se užití tohoto pojmu rozšířilo od zastaralých rasových teorií směrem k nepřátelství vůči různým

lidským skupinám: těmto jsou přiřazovány negativní vlastnosti, aby mohly být odsouzeny a diskriminovány. Mluví se tak o rasismu vůči Romům, Židům, muslimům, uprchlíkům či komunitě LGBT.

Otázka rasismu není snadno vyřešitelná – ostatně stejně jako žádné důležité lidské téma. Neznamená to však složení rukou v klín, naopak nutnost se angažovat. V různých podobách sužuje rasismus celou evropskou společnost – na východě i západě. Rasismus vůči východoevropským zaměstnancům nepochybně přispěl k brexitu – odchodu Británie z Evropské unie. Ke svobodě slova a politického přesvědčení patří také to, že extremisticky rasistické politické strany najdeme v celé Evropě. Středoevropský rasismus je však přece jen rasismem jiné ligy.

Rasismus společnosti škodí a je nebezpečný – a naopak osvobodování se od rasistického myšlení i jednání umožňuje, aby se ve společnosti podstatně lépe žilo představitelům menšin i většin. Umožní to vzájemné kulturní obohacení – a také to, že se členové společnosti budou lépe a bezpečněji cítit. Tam, kde se omezuje rasismus, roste totiž ve společnosti vzájemná důvěra – a také důvěra v její instituce.

Rasismus je spíše společenskou než politickou záležitostí. Proto se s ním musí vyrovnávat občanská společnost – a od politických stran, které vždy hledí také na to, aby neztratily voliče, nelze očekávat příliš mnoho

angažmá. To je však současně také dobrá zpráva. Církev zde totiž mohou sehrát významnou roli. V posledních letech se v naší společnosti mnoho mluví o křesťanských hodnotách. Za některé hodnoty, které zastávali křesťané v minulosti, se dnes stydí. Patřilo k nim učení o nerovnosti lidí, zdůvodňované z Bible, otrokářství, podmanění žen i další temné skvrny na štítě „křesťanské civilizace“. Dnes naštěstí klademe důrazy na jiné hodnoty – mimo jiné také na rovnost před Bohem a bratrství všech lidí. Tento posun v myšlení je osvobozující. Křesťané mohou přispět k tomu, aby k němu docházelo i ve zbytku naší společnosti – a společnosti tím pomohou. Česká společnost je poměrně pasivní a spíše reaguje na impulsy, které přichází, než že by je sama vytvářela. Církev proto může převzít iniciativu a také sama různé impulsy vysílat. Její silnou stranou je, že může být mimo politické rozdělení, oslovovat potenciální partnery na všech stranách, a přispívat tak k celospolečenskému dialogu a ozdravení rasismem nemocné společnosti.

Jakým způsobem organizují v Německu Týdny proti rasismu?

Týdny proti rasismu se prosazovaly postupně od 70. let. Důležitá byla přitom vytrvalost, která přispěla k etablování této tradice. Nejprve se každoročně konaly akce jen na pár desítkách míst, postupně se ale začalo k tradicím týdnů proti rasismu hlásit čím dál tím více skupin, které v nich viděly možnost zřetelně se proti rasismu vymezit, nepřevalovat své myšlenky jen v hlavě, ale také něco udělat. Týdnů proti rasismu (TPR) se kromě škol a organizací věnujícím se integraci přistěhovalců a práci s cizinci ve velkém účastní také „silové“ organizace, důležité pro chod státu – policie, hasiči a armáda – a ve společnosti důležité sportovní organizace, včetně nejdůležitějšího německého sportu – fotbalu. V současnosti se v Německu v rámci TPR konají každoročně desítky tisíc různých akcí, na nichž se účastní kolem milionu účastníků.

Postupný rozvoj těchto aktivit přispěl také k proměně sebeuvědomění německé společnosti – ještě v 70. a 80. letech byla podobná současné české, kdy někteří veřejní činitelé varovali před „přistěhováním milionů cizinců, který povede k odcizení německé řeči, kultury a národa“ (Heidelberský manifest 1981). Tehdy mezi ty „cizince“ patřili také uprchlíci ze socialistického Československa... Teprve postupně se i díky týdnům proti rasismu prosazovalo vědomí, že ke každému národu patří jeho menšina – tradičními menšinami v Německu jsou například Dánové, Frísové, Lužičtí Srbové a Romové, těmi novými Turci, Poláci, Rusové, Italové, Řekové, Syřané a Rumuni. Zdravá kultura není něco nehybného,

ale nechává se obohatit přistěhovalci i společenským vývojem.

Mnoho z aktivit proti rasismu a ve prospěch přijetí má „na svědomí“ jediný člověk – německý evangelický teolog Jürgen Micksch (nar. 20. 1. 1941), který v průběhu času založil celou řadu dnes velmi významných organizací – Nadaci pro Mezinárodní týdny proti rasismu, první německý časopis pro bezdomovce „Biss“, podobný našemu Novému prostoru, organizaci na pomoc uprchlíkům Pro Asyl, Mezikulturní týdny, Abrahamovské fórum v Německu a další. Úspěch a postupný, avšak zásadní růst těchto iniciativ spočíval především ve vytrvalosti, dlouhodobosti a ochotě spolupracovat s velmi různými subjekty.

V průběhu několika posledních desítek let se vztah většiny německé společnosti k přistěhovalcům zásadně proměnil – od přehlížení k vědomému přijímání a začleňování do vlastní společnosti, kterou pak obohacují v mnoha směrech – od naplňování pracovních míst v méně populárních profesích, přes kulturní zpestření a zajištění udržování počtu obyvatel státu při nízké porodnosti, až po věc snad nejdůležitější – otevřenou atmosféru ve společnosti, která znamená přátelské přijímání druhých – vlastních i původně cizích.

Jak vypadá situace u nás a co můžeme dělat?

Pokud bychom počítali počet obyvatel ČR bez přistěhovalců a národnostních menšin, bylo by nás zřejmě jen necelých devět milionů a náš počet by dále klesal. Za to, že mírně rosteme, vděčíme cizincům, jichž je v současnosti v ČR – oficiálně i neoficiálně – již skoro milión. Výraznou tradiční národnostní menšinu představují Romové s rostoucí populací.

Je vidět, že na tom, jak budeme žít s našimi menšinami a přistěhovalci, zásadně záleží také naše budoucnost.

Křesťané představují jednu z menšin v české společnosti. Snažíme se, abychom byli rostoucí menšinou, ale příliš nám to nejde. Když soustředíme svou pozornost na jiné menšiny, můžeme zásadně prospívat jejich začleňování a tomu, jak se ve společnosti cítí. Pokud se dobře integrovaná menšina, jíž nepochybně jsou čeští křesťané, bude trpělivě a dlouhodobě stavět za jiné menšiny, může svými postoji a aktivitami změnit situaci těchto menšin ve společnosti – a také získat nové sebeuvědomí tvůrců pokoje, které Ježíš blahoslaví (Mt 5,9) a třeba se také stávat i trochu menší menšinou... K tomu mohou dobře přispět i Týdny proti rasismu – pokud je do České republiky také zavedeme a budeme se na nich aktivně podílet.

Jak vidno, problém rasismu představuje v naší společnosti dodnes značně tvrdý oříšek. Jak konkrétně můžeme v církvi přispět k jeho rozlousknutí? Tomu se budeme věnovat v následujících textech...

Jak se zapojit do Týdnů proti rasismu?

Týdny proti rasismu v Německu se rozvinuly kolem Mezinárodního dne za odstranění rasové diskriminace (21. března) a představují velké množství různorodých akcí, na nichž se podílí církve, ale také mešity, školy, neziskové organizace, ale i policie, hasiči a armáda. Jednotlivých různorodých setkání, většinou menšího formátu, jsou každoročně desítky tisíc. Slovo „setkání“ je důležité, protože změna postojů nastává právě přes osobní setkávání a rozhovory. Proto jsou také vhodné menší akce, nabízející kromě informací či kulturních zážitků také setkání a společenství.

Týdny proti rasismu jsou vhodnou příležitostí také do prostředí naší evangelické církve, kde je většina akcí spíše kapesního formátu. Jakým způsobem bychom tedy mohli zavést tyto Týdny k nám do ČR? Když jsem se o nich bavil se svými kolegy faráři, mnozí mi hned hlásili, že si problém s rasismem v české společnosti uvědomují a také proti rasismu káží. Antirasistické kázání představuje v církvi dobrý základ, už proto, že zřetelně protirasistických textů je v Bibli mnoho, od stvoření jednoho člověka na jejím začátku, přes mnohé národy, které budou putovat na Hospodinovu horu (Iz 2,3), až po zástup ze všech „ras, kmenů, národů a jazyků“, stojící před trůnem Beránkovým v poslední biblické knize (Zj 7,9). Protirasistickým heslem pro letošní rok je biblické slovo z Jakubovy epištoly 4,9: „Kdo vůbec jsi, že soudíš svého bližního?“

Rasismus dnes již zdaleka nesouvisí jen se zastaralým a v současnosti nevědeckým termínem rasa. Existuje rasismus proti příslušníkům jiných národů, kteří vykonávají pomocné práce – např. u nás proti Ukrajincům, v Německu proti Turkům, v Británii proti Polákům. Jiným rasismem je rasismus proti vlastním etnickým či jazykovým menšinám. Třetí formou je nábožensky podložený rasismus – i antisemitismus je v některých pojetích formou rasismu, islamofobie (spolu s anticiganismem) jsou v současnosti asi nejrozšířenějšími formami rasismu. Rasismus tedy znamená, že si konstruuji skupinu, již spojuje nějaký rys, který její příslušníci nemožnou ovlivnit – a této skupině připisují negativní vlastnosti.

Jsou rasisté mladíci s vyholenými hlavami a baseballovými pálkami, jak se často zobrazují? Nebo jsou to docela normální spoluobčané, k nimž patří i někteří křesťané, ba i zdánlivá elita společnosti, která má moc a měla by být její morální kotvou – starostové, policisté a ředitelky mateřských škol? K ideálům křesťanství ale rasismus rozhodně nepatří. Má smysl oslovit i vysoce postavené lidi, protože pokud změní své postoje, může dojít k pozitivnímu dominovému efektu, který bude

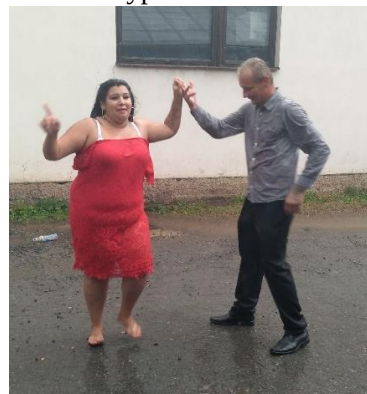
znamenat proměnu norem chování i změnu společenské atmosféry.

Jak se pozná, zda se někde projevuje rasismus? Nejlépe tak, když se zeptáme těch, jichž se týká, zda jej pocítují. Překvapila mě například jedna žena původem ze Slovenska, již dlouho žijící v ČR, která líčila své pocity, když jí někdo vynadal, a nakonec řekl: „Tady nemáte co dělat, vraťte se zpátky na Slovensko.“ Na to neměla co odpovědět. Rasismus totiž souvisí s identitou, kterou člověk nemůže změnit. Já si přitom uvědomil, že je u nás silný i protislovenský rasismus, přestože se o něm nemluví a Slováky obecně máme jako Čechy rádi.

Jiným měřítkem pro mě je, zda jsou lidé a témata, o nichž se v tzv. „lepší společnosti“ nemluví. I velmi přátelská společenství mají své slepé skvrny, tabuizovaná témata a lidi, o nichž se nesluší mluvit. Občas si vzpomenu na Ježíšova slova: „Amen, pravím vám, že celníci a nevěstky předcházejí vás do Božího království.“ (Mt 21,32) Ježíš zřejmě uměl lepší společnost dobře provokovat – a v církvi bychom se jím mohli inspirovat. Jisté rozpaky a sklony k tabuizaci projevují ostatně i bibličtí překladatelé, když používají výraz „nevěstka“, převzatý zřejmě z kraličtiny – v současné češtině se myslím mimo Bibli nevyskytuje.

V evangelické církvi ovšem můžeme mluvit skoro o všem, rozhovory jsou pro nás důležité. A to je také dobrý základ pro zapojení do Týdnů proti rasismu.

Rozhodl jsem se proto vyzvat zde sbory, své kolegyně a kolegy faráře a staršovstva a také jednotlivce, aby zvážili svou vlastní účast na Týdnech proti rasismu. Co to v praxi může znamenat? Týdny proti rasismu poskytují poměrně široké časové pole, protože není přesně stanoveno, kdy začínají a kdy končí. Každý si tak může stanovit svůj vlastní „Den proti rasismu“ v kterýkoliv den roku a realizovat jednu akci. Podstatou rasismu je, že se vytvoří škatulky „my“ a „oni“, mezi nimiž je zřetelná hranice, která má chránit „my“ tím, že někam nepřipustí ty druhé. Podstatou týdnů proti rasismu je překročení vlastní komfortní zóny a krok přes tuto hranici. Jak tento krok může vypadat?

Akce připravované pro letošní rok (psáno v únoru 2022)

Pro letošek se již chystá v rámci Týdnů proti rasismu řada různých akcí. Českobratrská církev vyhlásila literární soutěž pro teenagery s tématem „Nejsem rasista, ale...“. Vyhlášení výsledků soutěže proběhne v rámci senátního semináře „Dáváme hlas ponižovaným“, pořádaného Komisí ČCE pro lidská práva 17. března v Senátu ČR.

Po jednotlivých krajích České republiky proběhne série setkání mezi příslušníky policie ČR a představiteli romských komunit, moderovaných představiteli církve. Cílem setkání je přispět ke zlepšení vzájemných vztahů a důvěry mezi Romy a Policií ČR.

V neděli 20. března proběhne v jurtě mateřské školy Velíšek na Zbraslavi slavnostní odpoledne s workshopem romských a českých lidových písní a s interkulturní debatou matek různého původu: Jaké je to být odlišná a vychovávat děti v české společnosti?

V Českých Budějovicích se chystá koncert romské skupiny, který proběhne pro většinové publikum a koncert skupiny z majority pro romské posluchače.

V Praze proběhne módní přehlídka mód z celého světa a koncert africké duchovní hudby.

Jak se mohu sám zapojit? Napadly mě hned dvě roviny tohoto kroku – ta jedna je individuální, a člověk ji udělá proto, aby se mohl ráno před zrcadlem trochu lépe podívat sám sobě do očí. Druhá rovina je kolektivní, tedy na organizační úrovni sboru či seniorátu, či také v nějakém docela jiném kolektivu, kde se člověk pohybuje.

Co může udělat jedinec? Osobní rovina je důležitá – a člověk ji nemusí dělat jen proto, aby měl vyplněné políčko z Foglarova modrého života („dobrý skutek“), ale aby se postavil stínům, které má sám v sobě, a které si třeba ani nechce moc připustit. Myslím, že každý si může stanovit svůj vlastní cíl. Napadlo mě jen pár příkladů:

- Nejvhodnějším (ale také podle mého názoru nejnižším) stupněm je zkusit vnitřně vstoupit do života nějaké menšiny přečtením knihy o ní, zhlédnutím filmu, či třeba důkladným projitím si webu romea.cz.

- Již vyšším stupněm je „jít s kůží na trh“ a popovídat si s nějakým příslušníkem či příslušnicí menšiny, a také se ho zeptat na „nekorektní“ téma – zda někdy zažívá něco nepříjemného ze strany většiny jen proto, že patří k menšině (ne vždy se to u nás nazývá rasismem). Připomínám, že menšiny jsou etnické (Romové, Afričané, Asiaté), národnostní (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci, Poláci, Turci, Němci, Američané) i náboženské (Židé, muslimové, ale i u nás také buddhisté a hinduisté, ba i křesťané z církví, které jsou pokládány za sekty).

- Lze také sebrat odvalu a zajít někam na návštěvu. Stačí překonat ostych a navštívit nejbližší romskou bohoslužbu (aniž bychom o tom v ostatních církvích příliš mluvili, vyrostla v ČR v posledních letech síť romských sborů z několika různých církví).

- Zajímavou zkušeností je navštívit cizojazyčnou křesťanskou bohoslužbu. Také křesťany, kteří nemluví česky, jako bychom měli u nás sklon přehlížet...

- Ještě dobrodružnější může být ohlásit se a zajít na návštěvu do muslimské modlitebny (v Praze jich máme hned několik, v Brně a v Karlových Varech po dvou, další v Teplicích a v Hradci Králové). Sám mám zkušenost, že všude, kam jsem zašel, jsem byl velmi přátelsky přijat.

Často, když se setkám s někým, na něhož mám už předem hotový názor, tak se po chvíli zastydím. Uvědomím si totiž, že je o mnoho lepší, než jsem si o něm myslel. Stydět se je občas zdravé. A tento zdravý, svatý stud může být také ziskem z toho, že člověk uloví „bobříka týdne proti rasismu“ a překoná sám sebe a svou komfortní zónu.

Co může udělat při příležitosti Týdnů proti rasismu staršovstvo či sbor?

Začít se dá něčím drobným – třeba uspořádáním besedy s představitelem menšiny či koncertem etno- či world music. Osvědčenou, takřka „domácí“ skupinou je například Nsango Malamu, sbor zpívající africké křesťanské písně. S rasismem se nejlépe bojuje po dobrém...

Pro křesťanský sbor je nejpřirozenější pořádat a slavit bohoslužby. Proto se toto téma (třeba nazvané pozitivněji „den pro pestrost“ či podobně) může stát přiznaným tématem bohoslužby s modlitbami. Pokud se chcete modlit za nějakou konkrétní skupinu, můžete je také pozvat. Například na mezinárodní den migrantů jsem spolupřipísal modlitbu za ně – a většina z těch, které jsem osobně pozval, také přišla, takže bohoslužby se zúčastnili křesťané ze Slovenska, Německa, Holandska, Běloruska, Jižní Koreje a Pákistánu.

Jinou možností je pozvat na bohoslužbu (či na rozhovor před či po bohoslužbě) představitele jiného náboženství, aby tam vystoupil za své náboženství a autenticky řekl, jak vidí situaci ze svého pohledu. Zkušenost z Německa je taková, že když do kostela přijde na návštěvu muslim, přijde tam i mnohem více křesťanů, protože jsou zvědaví, co se tam bude dít.

Náročnější, ale také ještě zajímavější možností, je uspořádat společnou bohoslužbu s cizojazyčným či romským sborem. Když je taková bohoslužba dobře připravená, je obohacující pro obě strany. Musí se však najít někdo, kdo to prosadí, protože skutečně stojí o to, aby se sešli při společné bohoslužbě.

Jak laskaví čtenáři zřejmě již postřehli, tento článek chce být výzvou a povzbuzením k uspořádání akce, ať již individuální či sborové, v rámci Týdnů proti rasismu. Příležitost k uspořádání akce nám nabízí víceméně celý církevní rok. Autor těchto řádků nejen drží odvážným aktivistům palce, ale také jim nabízí praktickou pomoc při realizaci některé z akcí. Obrátit se na něj mohou například prostřednictvím internetu (mikulas.vymetal@seznam.cz).

Anketa

Jak se projevuje rasismus?

„Jak se projevuje rasismus?“ zeptal jsme se několika přátel, kteří s ním mají zřejmě zkušenosti – kvůli barvě své pleti, svému původu či náboženství. Všichni mi odpovídali velice citlivě, až i trochu obecně. Děkuji jim zde ale i za to, že svůj názor projevili. Rasismus se zřejmě pozná také podle toho, že se o něm těžko mluví...

Pokud na základě fenotypu daného jedince (do nějž patří vzhled a vnější kulturní znaky – viz oblečení, účes) usuzuješ na jeho niterné nastavení a kognitivní schopnosti.

Dominik Dostál, doktorand Husitské teologické fakulty

Rasismus znamená, že se konstruují skupiny lidí, jimž se následně připisují negativní vlastnosti, pro něž jsou pak diskriminováni.

Jürgen Micksch, zakladatel Týdnů proti rasismu

Nejprve bych rád uvedl, že rasismus není, dle mého názoru, zde v Čechách tím největším problémem. Rád bych též dodal, že je zároveň třeba s tímto slovem šetřit. Jak se projevuje rasismus? Nejčastěji je doprovázen velkou mírou neznalosti a nepochopení sociokulturních rozdílů. Každé etnikum si vytváří svá vlastní společenská pravidla v kontextu prostředí, ve kterém se nachází a začleňují do tohoto procesu, již získané zkušenosti a zvyky. U Romů je to velice bohatý a dynamický proces s ohledem na cestu, kterou již urazili. Neznalost opodstatnění získaných zkušeností, zvyků a pravidel uvnitř komunit vede k porovnávání a následnému nepochopení těchto společenských norem. Zde u nás, v Česku však dochází k zaměňování takzvané strategie přežití, která se týká z velké části lidí chudých, žijících na periferii společnosti, za společenskou normu, tedy zvyk dané komunity. Dost často se tento jev dotýká samotných Romů, kde se chudoba spojuje s etnicitou. Toto vnímám jako projev nepochopení, ale zároveň i jako

projev rasismu. Věřím, že naše společná budoucnost bude z rozmanitosti a rozdílnosti velmi čerpat a profitovat. To je ideální způsob, jak se vyhnout unifikaci a plochosti.

Nikola Taragoš, výkonný ředitel Romodromu

Řekla bych, že podstatou rasismu jsou nerovnost a pocit nadřazenosti, které pramení z vnější jinakosti. Je to boj, který se odehrává v nás samých i ve společnosti. Jsme různí, řekla bych, že je přirozené, že se pod/vědomě porovnáváme s ostatními a určitou formu rasismu máme dle mého názoru v sobě všichni. Je na nás, abychom se nenechali unést k primitivním odsudkům, ale ani k blahosklonnosti, obojí je špatně.

Iveta Dufková

Podstatou rasismu je podle mě nepatřičně velký důraz kladený na původ člověka či barvu jeho pleti. Na základě těchto viditelných znaků začneme scestně a nespravedlivě hodnotit člověka, kterého ani neznáme, přestáváme být racionální a nahlížíme lidi tak, jak bychom přitom nikdy sami nechtěli, aby druhí nahlíželi nás.

Kateřina Gamal Richterová, Hate Free Culture

Rasismus využívá ke kategorizaci lidí rasový klíč, a to nejčastěji barvu pokožky. Tato ideologie hierarchizující sociální skupiny vyvolává nenávist, která při eskalaci může vyústit v trestnou činnost. Jedná se o trestné činy, které byly spáchané z důvodu nenávisti pachatele pro některou domnělou nebo skutečnou charakteristiku oběti. Obětí trestného činu z nenávisti se může stát kdokoli z důvodu příslušnosti k určité rase, etnické skupině, národnosti, politickému přesvědčení, vyznání či nedostatku vyznání. Nezáleží na tom, zda oběť skutečně disponuje danou charakteristikou, nebo se tak pachatel pouze domníval.

poručík Radek Šulc, preventista Policie ČR

17. května – den IDAHOT

Co znamená jedno nenápadné datum?

V mnoha mezinárodních kalendářích se u termínu 17. května objevuje stručná informace „IDAHOT – mezinárodní den proti homofobii, transfobii a bifobii (International Day Against HOmophobia and Transfobia)“. O co se v této připomínce jedná – a má toto sekulární datum vztah také k životu církve?

17. května 1990 byla vyškrtnuta homosexualita z mezinárodní klasifikace nemocí Světové zdravotnické organizace. Došlo přitom k poněkud revoluční změně pohledů na lidi z komunity gayů a leseb. Tito lidé přestali

být vnímáni jako nemocní a začali být nahlíženi jako zdraví a normální – a to i ve své sexualitě. Přispělo k tomu jistě i to, že tzv. konverzní terapie, která se snažila o „léčbu“ homosexuality, se ukázala jako neúčinná, naopak mnoha lidem ve svém průběhu těžce ublížila. S odstupem času se ukázalo, že bylo velmi dobře, že k této změně došlo – mnoha lidem se najednou žilo i dýchalo podstatně lépe.

Jako evangelický teolog jsem si přitom vzpomněl na Martina Luthera. Tento bývalý mnich si vzal za manželku bývalou jeptišku – Kateřinu z Bory. Překročili

přítom mnoho tehdejších církevních tabu – a jejich nepřátelé, ale často ani přátelé, zpočátku nevěděli, co si o tom mají myslet. Katastrofisté předvíдали strašné následky – třeba, že se jim narodí antikrist. Ukázalo se však něco úplně jiného – Luther s Kateřinou prožili krásných 22 let manželství a stali se takřka vzorovým příkladem pro to, jak vypadá manželská láska. V láskyplném vztahu může člověk nejlépe prožít své lidství a rozvinout své schopnosti pro službu společnosti.

Jsem na tom podobně jako napravení Lutherovi přátelé – protože vidím kolem sebe, jak se lidé z komunity LGBT mají vzájemně opravdu rádi, přesvědčuje mě to, že manželství pro všechny je to nejlepší společenské řešení. Vždyť hlavním smyslem manželství je láska mezi manželi.

Posun ve vnímání společnosti ve vztahu k lidem odlišné sexuální orientace znamenal pro mnoho lidí osvobození k pravému lidskému určení, kterým je láska. Člověk se učí lásku přijímat i dávat a postupně v ní roste. Hluboce prožívaná láska může zraňovat, ale nemá se z ní léčit. Této lásky jsou schopni lidé heterosexuální i lidé z LGBT+ komunity. Osvobození k pravému lidství tak mohou být všichni, kteří se zbaví svých předsudků a rozšiřují hranice lásky, a tak dávají lásce více prostoru. „Především mějte lásku, která všechno spojuje k dokonalosti.“ (Kol 3,14)

Jako evangelický teolog pokládám za důležité přemýšlet, jak propojit dnešní téma s Bibli. Jednou možností je postavit se teologicky k textům, které jsou tradičně vykládané proti lidem z LGBT komunity. Takto postupovali teologové, kteří vytvořili prohlášení 30. synodu ČCE „Problematika homosexuálních vztahů“ (2003). Jinou možností je věnovat se textům, v nichž se ukazuje rozdíl mezi dnešním pojetím lásky, věrnosti a manželství, než bylo v biblických dobách. Na Jonatanovu lásku vzpomínal David, když ho oplakával (2Sam 1,26). Rút slíbila Noemi věrnost slovy, která se často používají při manželskému slibu (Rt 1,16–17), král Šalomoun měl 700 manželek a 300 konkubín (1Kr 11,3), zatímco manželé krále Davida se nemůžeme přesně dopočíst (6 jich známe jménem), v Janově evangeliu se mluví mnoho o lásce – i o lásce mezi Ježíšem a Šimonem Petrem a o učedníkovi, kterého Ježíš miloval.

Zvolím však třetí možnost – vybrat si jeden z biblických textů, ukazujících novost Božího království ve srovnání s lidskými zvyky a řády. Tato novost znamená také možnost nově promýšlet vztah k vývoji ve společnosti. Vhodným textem je například epištola Koloským 3,9–14. Postupně si ji projdeme: „Svlečte se sebe starého člověka i s jeho skutky a oblecte nového, který dochází pravého poznání, když se obnovuje podle obrazu svého Stvořitele.“ (Kol 3,9b–10)

Člověk chce být k obrazu Božímu – a ne pod obraz. Není to nějaký nedostupný ideál – máme možnost se obnovovat k obrazu svého Stvořitele, tak jako si můžeme svléci staré a špinavé a vzít nové a krásné šaty. To, že se člověk obnoví k obrazu Stvořitele, se projeví přiřazením do široké skupiny, k níž patří všichni lidé ve

svých kulturních a etnických rozdílech. Ne náhodou, když reformace učila o řádu stvoření, tak se to týkalo manželství. Dobré manželství podle Martina Luthera mohou prožívat lidé ze všech národů a náboženství. Manželství je tedy pro všechny.

Obnova k Božímu obrazu zřejmě znamená, také vnímat, že každý člověk je k Božímu obrazu, že je Bohem přijímán bezpodmínečně, ať má jakoukoliv sexuální orientaci či barvu kůže. Kdo si myslí, že má u Pána Boha nějaké zásluhy pro to, jaký je, obelhává druhé či sám sebe.

Krásné nové šaty jsou vlastně povahové vlastnosti a chování: „oblečte milosrdný soucit, dobrotu, skromnost, pokoru a trpělivost.“ (Kol 3,12)

„Neobelhávejte jeden druhého, svlečte ze sebe starého člověka“ (Kol 3,9) – v církvi se o lidech odlišné sexuální orientace mnoho lhalo a dodnes mnohdy lže – zřejmě ze strachu vést s nimi rozhovor. Ovšem lhaní je právě vlastnost starého člověka. Církve se ve vztahu k LGBT lidem mnoho prohřešily a často dodnes hřeší – lhaním, neláskou, odsuzováním, tím, že lidem braly naději. A tak potřebují odpuštění. Potřebují však také umět vyznat své viny, což je první krok k odpuštění. „Odpuštějte si, má-li kdo něco proti druhému.“ (Kol 3,13) Jsem členem komise Českobratrské církve evangelické pro rozhovor s LGBT lidmi. Když jsme v naší komisi přemýšleli, co by mělo být v prohlášení o vztahu církve k těmto lidem, napadla nás rychle prosba o odpuštění za špatné chování církve.

V epištola Koloským čteme o Řecích a Židech, obřezancích a neobřezancích, barbarech, divoších, otrocích a svobodných. Čteme zde o společenském dělení lidí v době Nového zákona. Všichni výše jmenovaní však mají nerozdílný přístup k Boží lásce. Dnes zažíváme dělení společnosti na jiné skupiny – rozdělené podle sexuální orientace, barvy kůže, náboženství či národnosti. Když se člověk obnovuje podle obrazu svého Stvořitele, zřejmě pochopí, že je přijat bezpodmínečně, ať má jakoukoliv sexuální orientaci či barvu kůže. A tak už není Čech ani Slovák, není Ukrajinec ani Rus, není uprchlík ukrajinský bez přívlastků ani ukrajinský – romský, není Rom ani gadžo, není heterosexuál, homosexuál ani lesba, protože to všechno jsou slupky, šaty, v kterých má být přijat. Všichni lidé jsou jako pohádkový Shrek – mají slupky. Ty slupky jsou jejich součástí. Pod nimi všemi je jen jeden člověk, bližní, v němž potkáváme Krista. Myslím, že Kristus k nám přichází právě do těchto slupek, do jedinečnosti těch druhých, do jejich identit, které jsou navzájem odlišné. A právě v té odlišnosti, včetně sexuální, se člověk může setkat s Kristem. V neděli před dnem IDAHOT uspořádal evangelický sbor v Bratislavě podvečerní bohoslužbu k tomuto výročí. Do kostela se sjeli lidé z celého Slovenska – „duhové rodiny“ s dětmi, rodiče homosexuálních dětí a také lidé z LGBT komunity. Uvědomil jsem si přitom, jak je takováto bohoslužba důležitá jak pro ty, kteří přemýšlí nad svou sexuální orientací, tak také pro církev, která zde chce být pro všechny.

Láska mezi náboženstvími

Podle všeobecné deklarace lidských práv mají plnoleté ženy i muži právo uzavírat sňatek a zakládat rodinu bez jakéhokoli omezení z rasových, národnostních nebo náboženských důvodů. Exogamie, neboli výběr manželských partnerů mimo vlastní skupinu, je z mnoha důvodů výhodná – brání incestu, který je tabu snad ve všech kulturách, a následné degeneraci, pomáhá překračovat myšlenkové i kulturní hranice a stmelovat společnost.

Jednotlivá náboženství ovšem projevují často přesně opačné ideály – touží po nábožensky homogenních rodinách, které snadno předávají stejnou víru také svým dětem. Pro některá náboženství je výběr životního partnera mimo vlastní komunitu tabu – a kdo se takto proviní, zažije vyloučení ze společnosti i z vlastní rodiny a stává se černou ovčí, s níž se nikdo nebaví – tedy kromě jiných černých ovcí, kterých tento přístup produkuje nemálo. Nábožensky smíšené páry mizí většinou do anonymity velkoměst, kde se o člověka nikdo nezajímá. Vyvrženost z vlastní rodiny ovšem bolí stejně.

Na pomyslné škále jsou nejprísnější náboženství ta, která vůbec neumožňují sňatek s příslušníky jiných náboženství – a současně k tomuto náboženství ani není možné přistoupit. Patří k nim například náboženství drúzů, jezídů a také mnoho tradičních směrů v indických náboženstvích, které navíc neumožňují ani sňatek mimo vlastní kastu. Přísně endogamická pravidla platí také u ortodoxních Židů. Láska s příslušníky některých náboženských směrů může být hluboká, ale nese s sebou různá úskalí.

Trochu lepší, i když poněkud nevyvážená, je situace sňatku s muslimem – muslimští muži si mohou brát ženy, pocházející z náboženství knihy (křesťanky, Židovky a mandejky). Opačný vztah – sňatek muslimské ženy s nemuslimským mužem – je každopádně možný pouze pokud tento konvertuje, alespoň formálně, k islámu. V rámci rozsáhlého islámského světa jsou ovšem velké rozdíly – konzervativní extrémů najdeme v Iránu a Saúdské Arábii, liberální v Albánii a některých částech Turecka.

Delikátní bývá otázka náboženské příslušnosti dětí ze smíšených rodin. V islámu se předává náboženství po otci, v židovství po matce, takže izraelské děti ze smíšených manželství občas hrdě hlásí: „Jsem současně Žid i muslim!“ Pro strážce pravověří ovšem tato zdvojená náboženská identita představuje také problém.

Když se však podíváme na své vlastní křesťanské dějiny, platily dlouhou dobu podobně přísné zákony také v našich řadách – křesťané si nesměli brát „pohany“ – Židy, muslimy, volnomyšlenkáře, ani příslušníky jiných církví, přestože apoštol Pavel doporučoval smíšená manželství nerozvádět: „Má-li někdo z bratří ženu nevěřící a ona je ochotna s ním zůstat, ať ji neopouští. A má-li žena muže nevěřícího a on je ochoten s ní zůstat,

ať ho neopouští. Nevěřící muž je totiž posvěcen manželstvím s věřící ženou a nevěřící žena manželstvím s věřícím mužem, jinak by vaše děti byly nečisté; jsou však přece svaté!“ (1. Kor 7,12–14). Ještě v polovině 18. století zabránil Fridrich Veliký upálení manželky bavorského důstojníka pruské armády, o něž usilovala protestantská konsistoř se zdůvodněním, že se jedná o hrdelní zločin smilstva s pohanem.

V otázce posuzování smíšených sňatků dochází k vývoji jen velmi pomalu – v 19. století bylo zvykem, že ve smíšených manželstvích platila pro výchovu dětí přísná pravidla. V případě katolického otce byly děti vychovávány katolicky, v případě evangelického prošli synové evangelickou výchovou a dcery katolickou. Kolik si přitom takto vychovávané děti uchovaly osobní víry, není zřejmé. Autor těchto řádek sám vzpomíná na to, jak byl při konfirmačním cvičení varován před směřováním lásky mimo vlastní řady. Některé sňatky evangelických farářů s katoličkami řešily před pár desetiletími dokonce synody.

Čas však oponou trhnul a žijeme v mnohem pestřejším světě, než před pár desetiletími – a přes všechny změny láska stále kvete. Nedá si poroučet – a to je dobře, protože kdyby byla příliš poslušná, nejen, že bychom nezažili v životě skoro žádné dobrodružství a drama, ale lidstvo by nejspíše vyhynulo.

Když se podíváme do Bible, najdeme první manželství již na jejích prvních stránkách – Eva s Adamem v rajské zahradě se mají rádi v době, kdy ještě žádné náboženství neexistuje. Láska je tedy něco, čeho jsou schopni skoro všichni lidé. A proto dobrá manželství najdeme ve všech náboženstvích i mezi lidmi tzv. nevěřícími. Evangelíci se nebojí oddávat i smíšené páry, ba i takové, v nichž ani jeden není členem evangelické církve. Hlavním smyslem manželství je totiž láska mezi manželi – a tu mohou páry z různých kulturních a náboženských okruhů realizovat stejně dobře, jako homogenní dvojice. Církevní příslušnost a kulturní tradice jsou důležité, ale nejdůležitějším základem pro dobré manželství je

povaha lidí, kteří do něj vstupují, a jejich ochota dále na svém vztahu pracovat tak, jak si při svatbě slíbili – vytrvat ve své lásce, být si věrní a odpouštět si.

K podstatě lásky patří schopnost překračovat hranice. Může nás inspirovat například „kněžské“ manželství bývalého mnicha Martina Luthera s jeptiškou Kateřinou von Bora, kteří založili tradici evangelické rodiny. Z jejich lásky vzešlo šest dětí, z nichž čtyři se dožily dospělosti. Spolek Lutheridů, tělesných potomků reformátora, odhaduje, že v současnosti je počet Lutherových prapravnuků a prapravnůček kolem 10.000. Protože Martin s Kateřinou překročili společenské tabu a přitakali své lásce, naplnili svět lutheridy!

Lutherův příklad může také dodat odvalu k tomu, nebát se i v lásce překročit obvyklé hranice. Jako farář pro menšiny se setkávám s překračováním hranic všemi směry. Oddávám velmi různé páry. Jen zcela výjimečně jsou nábožensky evangelicko-evangelické. Častěji jsou to páry evangelicko-katolické, katolicko-katolické, pravoslavně-ateistické, křesťansko-židovské, křesťansko-muslimské a podobně. Každému páru věnuji poměrně dost času při předsvatební přípravě. Většina párů, které

si přejí evangelickou svatbu, ochotně přijímá také obvyklou křesťanskou liturgii s modlitbami a požehnáním – a ukazují tak, že opravdu touží po Božím požehnání. Některé páry vnáší kousek vlastní tradice – například židovských sedm požehnání novomanželům či muslimskou modlitbu 1. sůry Koránu. V některých jednotlivých případech je na přání snoubenců jejich svatba nábožensky dosti zdrženlivá a civilní – i to ovšem hodnotím pozitivně, protože důležitou součástí manželství i víry je pravdivost. Jindy je to projevem jistých obav z reakce nábožensky a kulturně vzdálených rodin – což jsem zažil například při svatbě nevěsty z tradičně katolické rodiny z Moravy a ženicha z muslimské rodiny z Bosny, či při svatbě sekularizovaného českého ženicha s nevěstou z velmi tradiční vietnamské rodiny. Můj kontakt s novomanželi ovšem svatbou nekončí, ale spíše začíná – 2× ročně všem bývalým snoubencům píši a s mnohými tak udržuji dlouholetý kontakt. Potvrzuji si přitom zkušenost, že i lidé z nábožensky a kulturně velmi vzdáleného prostředí dokáží žít v krásném manželství.

Člověk většinou odmítá ty lidi, které vůbec nezná

Rozhovor s Jürgenem Mickschem, zakladatelem Mezinárodních týdnů proti rasismu

Jürgen Micksch se narodil roku 1941 ve Wroclavi v tehdejší Slezsku. Koncem 2. světové války uprchl s rodinou do centrálního Německa. Micksch se v 50. letech proslavil jako dětský herec, později vystudoval filosofii a evangelickou teologii. Působil jako evangelický farář a založil celou řadu velmi úspěšných iniciativ a aktivit: Týden pro cizince, později nazvaný Ekumenické interkulturní týdny, které se konají obvykle v září (první ročník proběhl v r. 1980), první časopis pro nebydlící v Německu „Biss“ a organizaci na podporu uprchlíků Pro Azyl (na přelomu 80. a 90. let), Abrahamovské fórum, Německé islámské fórum, Týdny proti rasismu a mnoho dalších. Je autorem a editorem více než 300 článků a 25 knih.

Co vás vedlo k založení Mezinárodních týdnů proti rasismu v roce 1995?

Tehdy v Německu panovaly děsivé předsudky, které se měnily i ve fyzické útoky – zejména na uprchlíky. Ale o rasismu skoro nikdo nemluvil. Chtěli jsme o tom na různých akcích mluvit a přispět ke zlepšení situace. Na začátku jsme většinou zažili odmítnutí a téměř žádnou podporu. To se změnilo.

Existuje mnoho definic rasismu. Jak sám definujete rasismus?

Rasismus znamená, že se konstruuje skupiny lidí, jimž se následně připisují negativní vlastnosti, pro něž jsou pak diskriminováni.

Zažil jste osobně rasismus jako jeho oběť?

Po útěku z Východního Pruska ve druhé světové válce jsme byli ubytováni v domech lidí, kteří pro uprchlíky neměli pochopení. V chladné zimě nám vyndali okna. V noci nám cestou na venkovní WC rozvšesli ostnatý drát, o který jsme se zranili. Večer přišli místní a zbili mého otce. Když jsme jako děti chodili bosí, roztahovali po zemi ostnatý drát, který nás drásal do nohou.

Co vám pomohlo tyto bolestné zkušenosti odmítání překonat? Hrály roli ve vašem pozdějším angažmá pro lidi diskriminované, odmítané právě i z rasistických důvodů?

Jako dítě jsem na tyto zážitky brzy zapomněl. Pouze díky otázce v tomto rozhovoru jsem si na ně znovu vzpomněl. Proto tyto incidenty nehrají v mém pozdějším angažmá žádnou roli.

Když jste začínal s Týdny proti rasismu a dalšími navazujícími aktivitami, měl jste v církvi oporu, nebo jste platil spíš za potíživu či provokatéra?

V církvi je vždy mnoho hlasů. Nacházel jsem podporu a zároveň nezájem a odmítání.

Jak vypadají Mezinárodní týdny proti rasismu v Německu dnes?

Angažují se při nich tisíce lidí, což je působivé. Již léta se v Německu koná více než 1500 různorodých akcí, které se snaží pomoci překonat rasismus: přednášky, diskuse, rozhovory s lidmi s postižením, promítání filmů, divadelní hry, výstavy, školní hodiny, demonstrace, sportovní akce, festivaly a mnoho dalšího. Existuje také více než 1 800 náboženských oslav, většina z

nich se koná v mešitách. Při těchto akcích jsou rozhodující kontakty s lidmi, kteří jsou postiženi rasismem.

Heslem letošních Týdnů proti rasismu je „Ukaž svůj postoj“. Jak vykládáte toto heslo?

Léta se říkalo, že po konci nacismu už v Německu žádný rasismus neexistuje. To se změnilo díky našim aktivitám, ale také kvůli strašlivým rasistickým vraždám a útokům na uprchlíky, Židy, muslimy, Romy a černochoy. Německá společnost poznala, že rasismus je krutou realitou pro mnoho postižených lidí. Naprostá většina obyvatel to chce změnit. Heslem „Ukaž svůj postoj“ chceme povzbudit lidi, aby nemlčeli při rasistických incidentech a odvážili se osobně vystoupit proti rasismu a nenávisti. Chceme přispívat k solidární a humaní společnosti.

Spolu s vámi se snažíme rozšířit Týdny proti rasismu do bývalé východní Evropy – do České republiky, na Slovensko, do Polska a do Maďarska. Jak vidíte ze svého německého pohledu zdejší situaci s rasismem?

V Německu nevíme o nenávisti a rasismu v těchto zemích téměř nic. Ale všímáme si, že postižení o tom mluví a obviňují rasismus, který koření v populismu a extremismu. Překonání rasismu zásadně přispěje k překonání populismu a nepřátelství – a to platí pro celou Evropu.

Více než 30 let po pádu Železné opony není Evropa navzdory Evropské unii stále ještě jednotná. Jak vidíte budoucnost Evropy?

Evropa je rozmanitá a to je velká duchovní a kulturní příležitost. Zároveň to vytváří napětí, které zneužívají nacionalistické skupiny. Ohrožují mír a rozdělují Evropu. Proto je boj proti rasismu a nenávisti tak důležitý.

Jak se mohou čtenáři zapojit do Týdnů proti rasismu?

Pro překonání nenávisti a rasismu může každý něco udělat. Dodnes existuje mnoho napětí mezi různými náboženskými komunitami a předsudků vůči skupinám, vytlačeným na okraj společnosti, jako jsou Romové. Během Mezinárodních týdnů proti rasismu, jež se konají každoročně kolem 21. března, mohou sbory a farnosti zvát lidi z těchto okrajových skupin na bohoslužby. Nechají je promluvit o svých zkušenostech a mohou spolu navázat první vztah. Člověk většinou odmítá ty lidi, které vůbec nezná. Navázání prvních vztahů může přispět ke změně.

Životů našich černošských členů a bližních si vážíme

Rozhovor s farářem Ondřejem Stehlíkem o jeho sboru presbyteriánské církve na Manhattanu

Jak dlouho již působíte jako farář v USA?

Přestěhovali jsme se do USA v roce 2002. A Rutgers Church je „můj“ druhý sbor, už jsem tu dvanáct let.

Jak bys charakterizoval Rutgers sbor, v němž jsi farářem?

Rutgers Church je velkoměstský sbor přímo na Manhattanu. Nachází se hned na Broadwayi, v části, která se nazývá „Upper West End“. Nejsme přímo mezi mrakodrapy, ale budovy okolo nás mají až 40 pater. V okolí sboru žije především střední třída a hodně našich sousedů jsou Židé všech možných vyznání. Ale například máme zde i řecké pravoslavné a nedaleko je ukrajinská katedrála.

Náš sbor jako takový je sice celkem malý, jen okolo 100 členů, zato je v podstatě kosmopolitní. Mnozí členové (včetně farářů) se narodili v zahraničí (kromě Česka jsou další země původu Jamajka, Indonésie, Francie, Finsko, Korea, Čína, Peru, Guyana, Turecko, Taiwan, Portorico) nebo mají nedávné zahraniční kořeny. Náš sbor je progresivní, po desetiletí podporoval ordinaci

LGBTQ členů a konáme i svatby snoubenců stejného pohlaví a v nedělní škole máme děti narozené v náhradním mateřství. Je radost být farářem v kosmopolitním sboru.

Ondřeji, na fotografiích budovy sboru, v němž jsi farářem, je velký nápis Black Lives Matter. Jak bys to sám přeložil do češtiny?

Black Lives Matter (BLM) není snadné přeložit. Slogan vznikl jako protest proti brutalitě a bezohlednosti vůči černochům ze strany společnosti, úřadů a hlavně policie. Policie se často chovala a mnohde ještě chová, jako by naši černošští spoluobčané, naši bližní, nebyli zcela lidmi. Zatímco vůči opilým nebo výtržnickým bělochům se policie chová profesionálně, jenom náznak vzdoru nebo nespolupráce může černocho stát život, jako by černošské životy měly menší hodnotu. Černoši jsou častěji zastavováni a kontrolováni policií, jsou disproporčně častěji zadržováni a vězněni – a je to rasisticky podloženo. Presbyterka a právnička ze sousedního sboru byla zastavena na dálnici, protože jela rychle. Běloch by dostal pokutu, přišel o pár bodů a platil dva roky vyšší pojistku za auto. Jí nevěřili, že vlastní sportovní Mercedes, musela vystoupit z auta, kontrovali, že není ozbrojená, po rádiu se dlouho ověřovalo, že auto není nedávno kradené, a to mohla mluvit o štěstí, že ji nevzali

na okresek nebo nebyla přes noc na cele předběžného zadržení. A jsem si skoro jistý, že to bylo proto, že je černoška a na svůj věk vypadá velmi mladě. Zadržení na policejní stanici se skutečně stalo synu kolegyně mé manželky. Jel maminciným autem, což měl dovolené a všechny doklady měl v pořádku, a ani nejel rychle, prostě ho jen tak zastavili. Ale protože byl černoch, a protože mu to auto přímo nepatřilo a maminka měla jiné příjmení, musela ho i to auto vyzvednout po práci z policejní cely a policejního parkoviště. Policie a úřady se skutečně chovají rozdílně k lidem podle jejich rasy. (Však to jistě znáte i v Česku, jenom tady v Americe je to smrtelně nebezpečné, neboť místní policie rychle a ráda sahá po zbrani.)

Co pro vás bylo popudem k tomu, přidat se k hnutí Black Lives Matter?

K žádnému oficiálnímu nebo polooficiálnímu hnutí jsme se jako sbor přímo nepřipojili. Jen jsme po zkušenostech našich přátel, a po mnoha případech černochů zastřelených policií chtěli vyjádřit, že s tím nesouhlasíme, že si životů našich černošských členů a bližních vážíme.

Jak vypadal rozhovor k této věci ve vašem sboru?

V roce 2017 si jedna členka všimla tohoto sloganu někde na škole. Přišla proto s návrhem do našeho Výboru pro odpor (volně protestní skupině, která se u nás při sboru utvořila po volbě Trumpa za prezidenta). Výbor navrhl Komisi pro mír a sociální spravedlnost, abychom vyvěsili banner Black Lives Matter na budovu sboru. Komise to podpořila a vzala iniciativu na staršovstvo. Sborové staršovstvo návrh projednalo a schválilo a uvolnilo peníze na banner (je velký a celkem drahý).

Ve sboru máme jenom několik černochů – jednu starší členku, která zažila dětství a mládí pod segregací na Jihu, než se přestěhovala do New Yorku, jednu členku původně z Jamajky v Karibiku, několik Hispánců z Latinské Ameriky a jednu mladou smíšenou rodinu, kde maminka pochází z Haiti. Ale náš sbor je celkem citlivý, protože mnoho našich členů patří do komunity LGBTQ, a sami si prošli a zakusili a občas ještě zakoušejí pronásledování. Čeští evangelíci jsou také menšina, a tak mnozí mají pochopení pro ostatní menšiny a pronásledované (tedy aspoň doufám!).

Jaká je situace hnutí BLM v současnosti?

Jak jsem již napsal, sami nejsme součástí žádného formálního hnutí, vyjadřujeme prostě své hluboké přesvědčení, že naši černošští spoluobčané jsou rovni všem ostatním a mají nárok na stejná práva.

BLM – tak jako jakékoli jiné volně utvořené hnutí – podléhá nebezpečí, že se nějaká jeho část zvrtné. To se prý stalo někde v Kalifornii – organizace spojená s BLM hnutím údajně podlehla nějakým finančním podvodům. Hned, jak se to objevilo ve zprávách, jsme dostali dopis od našich sousedů (asi poněkud rasistických), kterým naše vlajka s nápisem Black Lives Matter

evidentně leží v žaludku. Dokonce jsme se doslechli, že si na nás stěžovali naši městské radní (jako by ta měla jakoukoli moc nad církví). Tak jsme slušně odpověděli, že nepodporujeme žádné finanční podvody v Kalifornii, že jenom protestujeme proti rasovému bezpráví v naší společnosti a vyjadřujeme podporu našim černým bližním.

Žijete v liberálním New Yorku. Jak vidíš situaci v jižních státech USA?

I liberální New York má své rasisty, kteří si stěžují na náš banner BLM. Rasismus a rasově podmíněné násilí je jinak daleko častější v jižních státech, které mají velké zastoupení evangelikálních křesťanů. To je velká ostuda, a dokonce nebezpečí amerického křesťanství – americký evangelikalismus tu jde ruku v ruce s nevzdělaností, rasismem a celkově nesnášenlivostí vůči jakýmkoli minoritám – rasovým, LGBTQ, jazykovým, náboženským, ale i uprchlíkům a imigrantům.

Myslíš, že hnutí BLM je důležité také v New Yorku?

Rasismus a nesnášenlivost jsou přítomny všude, a do určité míry i v každém z nás. Je dobré si to připomínat a učit se, jak se bránit podprahovým i zjevným projevům rasismu a nesnášenlivosti, a jak vytvářet otevřenou a spravedlivou společnost.

Jakým způsobem je váš sbor ještě jinak sociálně aktivní?

Náš sbor sponzoruje pět rodin uprchlíků, dvě rodiny ze Sýrie a tři z Afghánistánu. Celkem je to teď 26 osob. A chvílemi je to celkem napínavé. Když jim pomáháme shánět bydlení, protože to vůbec není jednoduché, tak je byt k dispozici a nabídnou nám i rozumné nájemné. Když se pak přijde podívat matka té uprchlické rodiny v hidžábu, tak už je byt najednou „zadaný“. Když pro ně sháníme zdravotní péči, tak za ně stát platí jako za uprchlíky minimální pojistku. A pak je problém sehnat polikliniku, kde to dostačuje. Také se sami vzděláváme v náboženských a kulturních rozdílech mezi Sýrií a Afghánistánem. Napínavé to bylo tehdy, když jsme pomáhali části jedné rodiny utéci z Afghánistánu. Manželka Martina rád jedné afghánské lékařce, jak zde může získat nostrifikaci. Ale to by bylo na úplně jiný článek...

Máš sám osobní zkušenosti s rasismem v Česku a v USA?

V Česku jsem působil na sboru v Libni a moc se nám tam líbilo, třebaže ještě než jsme se tam stěhovali, tak nám různí „známí“ připomínali – „Žižkovu a Libni zdaleka se vyhni“ – skvostná to ukázka českých a pražských předsudků na základě původu a sociální třídy! Jinak v New Yorku jsme se v roce 2014 se sborem účastnili protestů proti policejní vraždě Erica Garnera. Byl to divoký nepovolený protest. Blokovali jsme ulice a někteří řidiči to těžce nesli.

Jeden už byl skoro mimo protest a rozjel se směrem na několik protestujících, a já mu stál taky v cestě. Tak mne nabral autem a já měl pak zlomená obě

zápěstí. S odstupem si vzpomínám, že bylo legrační žehnat s dvěma dlahami, ale tehdy to dost bolelo...

Erica tenkrát udusili policisté, když se ho snažili zadržet, protože si jako nezaměstnaný přivydělával prodejem kusových cigaret u přístaviště na Staten Island. Policisté se na něj vrhli, protože za ty kusové cigarety neplatil daně – takže přišel o život kvůli daňovému úniku, který mohl činit sotva pár dolarů – a všichni ti Zuckerbergové, Muskové, Bezosové také neplatí žádné daně, o ruských oligarchích ani nemluvě!

Jak vidíš – z dálky a časového odstupu – současnou situaci v České republice?

Do Česka jezdíme na dovolenou. Snažím se sledovat české zprávy a čtu i českoobrátské časopisy, ale vůbec

se necítím na to, se k tomu vyjadřovat. Vzpomínám na velmi rozšířený podprahový a verbální rasismus české společnosti a rovněž institucionalizovaný rasismus na úradech a policii. Vzpomínám na rasistické zdi v severních Čechách, vzpomínám na rasistické obstrukce ohledně památníku romského koncentráku (jak dlouho to trvalo?). V Česku mne vždycky překvapí, jak je společnost homogenní, a přesto je pozoruhodně nesnášenlivá. Jsem vděčný za práci mezi Romy a menšinami, kterou děláš, a za oficiální postoj mé mateřské ČCE, která se věrně snaží nejenom zvěstovat evangelium, ale podle něho i žít.

Týdny proti rasismu – pohledy zpět a dopředu

Týdny proti rasismu mají poměrně hluboké kořeny – 21. března 1960 zastřelila policie v jihoafrickém městě Sharpeville 69 demonstrantů, protestujících proti tehdy vznikajícím apartheidním zákonům, a několik set jich zranila. O šest let později vyhlásila Organizace spojených národů 21. březen „Mezinárodním dnem k překonání rasové diskriminace“. Roku 1979 se tento den proměnil v týden aktivit na vyjádření solidarity s oběťmi rasismu. V západní Evropě se týden proti rasismu postupem času rozšířil na Týdny proti rasismu, trvající v nejdelsí variantě skoro měsíc – od 15. března (Mezinárodní den proti antimuslimskému rasismu) až do 8. dubna (Mezinárodní den Romů).

Rasismus je i v západní Evropě stále aktuální téma – například podle výzkumů univerzity v Lipsku se skoro polovina obyvatel bývalého Východního Německa staví proti muslimům, Romům, Sinti a žadatelům o azyl.

Jak proběhly letošní Týdny proti rasismu? K Týdnům proti rasismu se různým způsobem tradičně připojuje řada západoevropských států – a letos nově také Česká republika. V Německu a Švýcarsku jsou Týdny proti rasismu masově rozšířené – například v Německu proběhlo přes 4000 různých jednotlivých akcí. Výrazným elementem byly sportovní akce, kdy se skupinky sportující mládeže i dospělých fotily s hesly #pohybemprotirasismu, #hýbemesespoju, #sportprotirasismu a #uká-
žemepostoj-100%prolidskápráva.

Druhou velkou skupinou akcí byly náboženské aktivity. Zvláště aktivní jsou v současnosti v rámci Týdnů proti rasismu muslimové, takže z 1800 náboženských akcí se jich asi 1700 konalo při pátečních modlitbách v mešitách.

Pozoruhodnou, ekologicky orientovanou aktivitou, bylo mezináboženské sázení stromu jako projev zájmu o životní prostředí. Ke kořenům takto zasazeného stromu byly položeny kameny se symboly jednotlivých náboženství. Jejich představitelé vyjádřili společným zasazením stromu, jak jsou příroda a životní prostředí důležité

pro všechna náboženství. V Karlsruhe je dokonce již několik let zahrada věnovaná všem náboženstvím.

Letos se po několika letech přestávky k Týdnům proti rasismu připojila také Česká republika. Našlo se několik vážných zájemců, kteří mají zájem o jejich postupné zavádění také u nás – a objevil se i jeden pamětník, který v rámci Týdnů proti rasismu v minulosti opakovaně pořádal plážový ples v pražské Lucerně, s devíti sty tančícími v plavkách na jihoamerické rytmy...

V březnu a dubnu proběhlo několik pilotních akcí. Velký zájem o realizaci Týdnů proti rasismu měli někteří příslušníci Policie ČR, takže tématu bylo věnováno jak školení policie, tak také besedy a přednášky s žáky 2. stupňů základních škol ve všech čtrnácti krajích.

V senátu ČR uspořádala evangelická církev velmi zdařilou konferenci s nezapamatovatelným názvem „Pestrost, jinakost, předsudky a strachy“. Konference se zúčastnili především středoškoláci z celé ČR, účastníci literární soutěže na téma Nejsem rasista, ale...

Jiné akce měly podobu drobnějších či větších happeningů – v mateřské školce Velíšek na Zbraslavi vystoupila romská skupina Cikne Čhave z Nového Jičína. Na hudebním workshopu zazpívala s dětmi i jejich rodiči 2 romské písně, jednu lidovou a jednu křesťanskou v romském překladu (Proč zvykli jsme si snadno žít). V Kosteletě U sv. Martina ve zdi proběhla antirasistická módní přehlídka, při níž byly prezentovány kroje a písně ukrajinské, běloruské, romské, muslimské, farářské (faráři a farářky tvoří také menšinu) a batikované modely z dílny Kateřiny Kočkové.

Většinu těchto aktivit finančně podpořila mezinárodní Nadace proti rasismu, kterou v České republice zastupuje Eva Balcarová.

K Týdnům proti rasismu se připojila také Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU), v současnosti naplno vytižená pomocí uprchlíkům z Ukrajiny – neromským, ale zvláště romským.

Situace romských uprchlíků z Ukrajiny ukázala, jak je zapotřebí se v naší společnosti proti rasismu stavět. Přemýšlíme proto, co v rámci Týdnů proti rasismu uspořádat příští rok.

Rádi bychom, kdyby se Týdny proti rasismu postupně etablovaly a rozvíjely v české společnosti a přispívaly k její postupné proměně. K tomu může nejlépe přispět větší množství pravidelně se konajících menších akcí.

Církevní podobou Týdnů proti rasismu by mohly být bohoslužby pro pestrost, a také společné bohoslužby romských a českých sborů. Dlouhodobě plánujeme pořádat na farách a v kostelích přátelská setkávání mezi představiteli policie a romských komunit. Policie bude jistě hledat i další formy, jak se zapojit do Týdnů proti rasismu.

Zopakujeme také parlamentní seminář se studentskou soutěží? To rozhodne synodní rada během letošního léta. Rádi bychom, kdyby se příští rok konaly akce v rámci Týdnů proti rasismu v různých českých městech, s přispěním tamní kulturní a alternativní scény.

Významnými společenskými činiteli jsou také hasiči, armáda a sportovní spolky. Podaří se nám je v příštích letech zapojit? Za pokus to rozhodně stojí...

Při návštěvě zakladatele Týdnů proti rasismu Jürgena Micksche v ČR jsme diskutovali také vhodný název akce v češtině – a shodli se na tom, že napříště již budeme používat jméno Mezinárodní dny proti rasismu, jak ho již spontánně používala Policie ČR, náš důležitý partner.

II. Prohlášení Českobratrské církve evangelické

Prohlášení synodu ČCE o vztahu křesťanů k Židům¹

usnesení č. 12 ze 4. zasedání 30. synodu ČCE, Praha 2001

Kvůli Siónu nebudu zticha, kvůli Jeruzalému si nedopřeji odpočinku... (Iz 62,1a)

Mnohé křesťanské církve si v posledních desetiletích uvědomují, že musejí vydat počet ze svého vztahu k židovství. Pociťují to jako dluh vůči Židům i vůči lidem, mezi nimiž žijí, a jako naléhavý úkol pro sebe samé.

V následujícím dokumentu předkládá ČCE prozatímní shrnutí svého dosavadního rozhovoru, který se v posledních letech na mnoha úrovních v církvi i v ekumeně vedl.

1. Izrael – Boží lid – Církev²

„Častokrát a rozličnými způsoby mluvil někdy Bůh k otcům...“³ Podle mnohohlasého svědectví Bible jsou těmito „otci“ muži a ženy, kteří patřili k lidu Božímu, lidu vyvolenému – Izraeli. První a rozsáhlejší část naší křesťanské Bible, Starý zákon, je židovským vyličením toho, jak si Bůh Hospodin, stvořitel světa, vyvolil praotce tohoto lidu, jak tento lid vysvobodil z egyptského otroctví, jak s ním prostřednictvím Mojžíše uzavřel smlouvu, daroval mu Tóru a uvedl jej do zaslíbené země, jak jej v této zemi doprovázel, vedl a prostřednictvím proroků napomínal, jak s ním byl i tehdy, když jeho lid o svou zemi přišel, když se do ní navracel a začínal v ní nově. Právě v situaci vnitřního pokušení i vnějšího ohrožení se v Izraeli zrodilo mnohotvárné očekávání, že

Hospodin pošle na svět mesiáše, „pomazaného“ zachránce. Nový zákon, druhá část křesťanské Bible, je svědectvím o tom, že tímto mesiášem (řecky *christos*, počestěle Kristus) daným Izraeli, v němž došlo Boží dílo pro člověka svého rozhodujícího naplnění, je Ježíš z Nazaretu. Někteří z těch, kteří se s ním setkali, pochopili dosah jeho ukřižování a vzkříšení jako průlom mesiášského posledního věku, kterým se pozvání k účasti na Božím díle ve světě nyní týká lidí ze všech národů. Otevřeli tedy společenství kristovské víry každému, aniž by se napřed musel stát Židem. Církev, jak nazýváme toto společenství kristovské víry, se brzy rozšířila po velké části tehdy známého světa. Záhy ji tvořili a až podnes tvoří převážně věřící pohanského původu. K tomuto společenství kristovské víry patříme i my. Věříme, že si z nás Hospodin, Bůh Izraele, v Kristu učinil „spoluobčany svatých a domácích Boží“,“⁴ takže se k němu můžeme s důvěrou obracet jako ke svému nebeskému Otci.

2. Kdo patří k Božímu lidu?

Vznik Církve je však od počátku poznamenán sporem o to, zda je toto „rozšířené pozvání“ k účasti na vyvolení Božím oprávněné či nikoli. Mezi Židy převládl po zboření jeruzalémského chrámu v roce 70 n. l. a během následujících staletí směr charakteristický svým úsilím o konkrétní podobu poslušnosti Hospodinovy Tóry v její

¹ Bereme vážně převažující židovské pojetí, podle něhož jde v případě Izraele, resp. Židů, o nerozlučnou jednotu národní i konfesní. Na rozdíl od novověké evropské kultury, která oba aspekty přísně odlišuje. Proto píšeme velké písmeno nejen tam, kde u termínu „Žid“ převažuje význam příslušnosti národní, nýbrž i tam, kde jde o příslušnost k tradici či komunitě židovské víry.

² Církvi s velkým počátečním písmenem rozumíme všeobecnou církev Kristovu a nikoli jednu její dílčí „jednotu“. Analogicky tomu pak hovoříme také o Synagoze jako souhrnném označení židovstva po zboření jeruzalémského chrámu v roce 70 n. l.

³ Žid 1,1

⁴ Ef 2,19

písemné i ústní podobě.⁵ Tato tradice v Ježíši z Nazaretu mesiáše nevidí. Příčinou rozchodu Církve a Synagogy nebyla v prvním století jen otázka *christologická* („Byl Ježíš mesiáš nebo ne?“), nýbrž mnohdy ještě výrazněji otázka *eklesiologická* („Kdo tedy nyní tvoří Boží lid?“). Polemické okolnosti počátků Církve pak vedly k tomu, že na některých místech Nového zákona znějí výroky, které je možno chápat jako nepřátelské vůči Židům.⁶ Podobně obsahuje i rabínská literatura kritické poznámky na adresu křesťanů.

3. Nezrušené vyvolení Izraele

Pokud jde o nás, věříme, že k Božímu lidu pro zásluhy Ježíše Krista, zaslíbeného mesiáše Izraele také patříme. Svému pozvání k Hospodinu a jeho dílu ve světě rozumíme v souvislosti prorockých zaslíbení Hospodinovy spásy, daných Izraeli i všem národům země⁷. Ježíš jako očekávaný mesiáš Izraele otevřel nový věk. Když nyní přicházíme k Hospodinu, nestáváme se Židy, nýbrž vyhlížíme naplnění Boží spásy ve svobodě a poslušnosti Kristova dvojpříkázání lásky. Božím lidem zůstává ovšem na základě mnohohlasého svědectví Starého⁸ i Nového zákona⁹ také a především Izrael. Boží nezrušené vyvolení Izraele je skutečností platnou i „po Kristu“¹⁰. Boží vyvolení Izraele je činem Boží milosti¹¹ a jako takové se konkrétně a pozitivně týká také zvěstování a služby Církve: Izrael, který je v Židech uprostřed světa přítomen až po naši současnost, je znamením Boží věrnosti. Stejná Boží milost vyvolila v Kristu i nás, i my se upínáme ke stejné Boží věrnosti.

Cestu Hospodina s Izraelem označuje apoštol Pavel jako tajemství, díky němuž smí „vejít plnost pohanů“.¹² I když Židé ve svém vztahu k Hospodinu odmítají křesťanské pojetí Krista, spatřujeme v tom projev tohoto tajemství, který je pro nás křesťany těžký a zneklidňující. Zároveň v jejich postoji spatřujeme projev věrnosti smlouvě, kterou s nimi Bůh uzavřel. K podstatě křesťanské církve jistě patří misijní poslání.¹³ Církev vznikla „rozšířením pozváním k Božímu království“ (viz odst. 1) a toto pozvání má vyřizovat „všem národům“.

Zřetelný – a z naší strany jen velmi nedostatečně naplňovaný – je tento úkol v naší sekularizované společnosti. Jako křesťané jsme ale napořád těmi, kteří byli sami naroubováni na ušlechtilou olivu Izraele.¹⁴ Z těchto

důvodů považujeme vztah Církve k Synagoze za bratrský, sdílející společnou naději na příchod Božího království.

4. Slepé uličky

Velmi neblahou úlohu v dějinách církve sehrálo schematické rozdělování biblického svědectví Starého a Nového zákona na protiklad „zákona“ a „evangelia“, jakoby základní funkcí „zákona“ bylo jen usvědčit člověka z neschopnosti žít před Bohem spravedlivě. Takové chápání Písma neodpovídá základnímu důrazu biblické zvěsti, že setkání s živým Bohem je vždy nezaslouženou milostí a současně povoláním k následování. Důraz na nerozdělitelnou jednotu milosti a nároku, „evangelia“ a „zákona“ nacházíme na stránkách Starého i Nového zákona. Právě tradice české reformace, k níž se hlásíme, tuto jednotu vyjadřuje slovy o *zákoně Kristově*.¹⁵

Musíme také odmítnout pozici, která spor o vyvolenost vyřešila pomocí tzv. substitučního modelu.

Podle něho jsou prý v čase „po Kristu“ dědici Hospodina vyvolení i starozákonních zaslíbení jen křesťané, nikoli Židé, kteří Krista nepřijali. Takové pojetí pomíjí jednoznačná zaslíbení daná Izraeli i slova o Hospodinově odpuštění, která se ozývají právě i v kontextu slov kritiky a soudu.¹⁶

5. Tragické konce

Dějiny Církve provázelo jako stín násilí vůči Židům často páchané s odůvodněním, že jde o trest za to, že odmítli Krista. Po staletí pěstovaný nepřátelský postoj vůči Židům významně spoluvytvářel prostředí, z něž vznikl ve 20. století v Německu plán národně-socialistického režimu Židy systematicky vyhubit. Hrůzné naplňování tohoto plánu, událost *šoa* (holokaustu), která měla své širší ideologické a společenské předpoklady i své konkrétní strůjce, bylo tragickým selháním evropské civilizace. Na tomto selhání se svým mlčením podíleli i mnozí křesťané a církve. Teologie, která by událost *šoa* nebrala kající v úvahu, proto již není možná.

⁵ Písemnou Tóru představuje v tomto pojetí Starý zákon, ústní Tóru pak tradice, kodifikovaná postupně v průběhu staletí jako Mišna, midrašické (= exegetické a homiletické) sbírky k jednotlivým starozákonním knihám a Jeruzalémský i Babylónský talmud.

⁶ Označení Ježíšových protivníků jako Židů v evangeliu podle Jana (J 5,18; J 7,11; J 10,31; J 8,31.44), dále Zj 3,9; Ga 2,11-14; Sk 15, v. 13, 14, 19, 20; Sk 21, 26-30.

⁷ Iz 45, 22; Iz 49, 22.23; Za 8, 20-23 aj.

⁸ Gn 12,2nn; Gn 17,4.14; Gn 35,12; Iz 41,14; Iz 43,1.

⁹ Mt 5,17.20; Mt 22, 34.40; Mk 7, 24.30; Lk 1,54n; J 4,19.22; **Ř 9.11**; Ř 11, 29.

¹⁰ Ř 11, 1

¹¹ Dt 7,6n

¹² Ř 11,25

¹³ Mt 28,19

¹⁴ Ř 11,17

¹⁵ Viz např. B. Ryba (vyd.), *Sto listů M. Jana Husi*, Praha 1959, Amedeo Molnár, *Bratr Lukáš – bohoslovec jednoty*, Praha 1948, str. 69nn; Amedeo Molnár, *Husovo místo v evropské reformaci*, in: *Symposium Hussianum Pragense*, Praha 1965

¹⁶ Oz 11, 8n; Oz 13,1-4; Iz 1,27; Iz 35,4nn; Iz 49,14-21; Iz 54,7-8; Jr 31,15-21.

6. Fyzická existence

Pro mnoho Židů je kvalitativně novým prvkem ve vztahu k vlastní tradici založení Státu Izrael v roce 1948. Tehdy to byl výsledek momentální konstelace sil v mezinárodním společenství. Šlo také o reakci na událost šoa. Na druhé straně bylo zřízení židovského státu završením úsilí sionistického hnutí, které nebylo vedeno výslovně biblickými motivy. Přesto vidíme vznik židovského státu v souvislosti zápasů, proher, utrpení, tužeb a nadějí lidu Božího, o nichž vypráví Starý a Nový zákon, raně-křesťanská i rabínská literatura. Odmítáme nenávist vůči Židům i Státu Izrael ze strany arabských států. Řada z nich mu hned v okamžiku založení

vyhlásila válku, některé v ní pokračují podporou protizraelského teroru. Rovněž se však odmítáme smířit s bolestným údělem Palestinců. V důsledku války v roce 1948 přišli mnozí o své domovy, po roce 1967 se stali okupovaným národem. Byli zbaveni mnoha občanských práv, především možnosti rozhodovat o svém vlastním politickém uspořádání. Tato situace vede opakovaně k výbuchům násilí, které jen posiluje vzájemnou nesmiřitelnost a končí v bludném kruhu útoku a odplaty. Modlíme se, aby oba národy našly cestu ke spravedlivému míru, jehož jméno zní v hebrejštině i v arabštině tak podobně.¹⁷

7. Praktické výstupy

Synod vybízí sbory ČCE, aby pod zorným úhlem biblického svědectví pokračovaly v diskusi o vztahu křesťanství k židovství, a aby promýšlely otázky a postoje vyjádřené v tomto prohlášení i v podobných dokumentech církví a církevních svazů z poslední doby.¹⁸ Jsme vděční za místa, kde na úrovni sborů dochází k čestnému setkávání s Židy, k projevům respektu a solidarity s židovským společenstvím či k projevům úcty a pozornosti vůči židovským památkám. Doporučujeme následovat příkladu některých sesterských církví v zahraničí, které v církevním roce zavedly zvláštní neděli věnovanou Izraeli (např. v září, v blízkosti významných židovských svátků).

Prohlášení synodu ČCE o vztahu k islámu

Svitavy 2022

Jako českobratrští evangelíci si uvědomujeme společnou odpovědnost všech lidí za život v míru, za spravedlnost a mravní hodnoty, za zachování stvoření. Uvědomujeme si závažnost toho, aby se všechny skupiny obyvatelstva mohly podílet na dialogu a hledání společných hodnot. V následujícím prohlášení si chceme připomenout, co je dobré o islámu vědět, postavit se proti předsudkům vůči islámu v české společnosti, vyjádřit svoji připravenost k dialogu s muslimy a přispět k pokojnému soužití.

1. Situace

Islám je po staletí součástí Evropy. Ve východní Evropě je i několik převážně muslimských společností. V západní Evropě vznikly během posledních desetiletí silné muslimské menšiny. Česká společnost poznala muslimy v rámci Rakouska-Uherska. Od šedesátých let 20. století až do současnosti přicházejí na studia na českých

vysokých školách studenti z muslimských zemí a část z nich zde zůstává. Více muslimů přišlo do České republiky po válce v bývalé Jugoslávii. Další muslimové k nám přišli jako odborníci za prací, v rámci diplomatických služeb či v rámci přirozené migrace – nejen z tradičních muslimských zemí, ale také např. ze západní Evropy či ze Společenství nezávislých států. Je zde také skupina českých konvertitů k islámu.

Nechceme před přítomností islámu v České republice zavírat oči, naopak se pokoušíme přispět k vzájemnému poznání a dobrému soužití.

Chceme se vyjádřit k postojům vyjadřujícím přezíravost a odpor vůči muslimům, které jsou v naší společnosti přítomné. Mrzí nás, že populistická hnutí využívají přítomnosti přistěhovalců z muslimských zemí k rozdmýchávání strachu a obav. Stavíme se proti stereotypům, líčícím muslimy jako náboženské fanatiky a teroristy. Stavíme se proti obrazu světa, ve kterém stojí různé

¹⁷ Hebrejsky *šalom*; arabsky *salám*.

¹⁸ Např. prohlášení II. vatikánského koncilu „*Nostra aetate*“ o postoji církve k mimokřesťanským náboženstvím v roce 1965, usnesení zemské synody Evangelické církve v Porýní *K obnovení vztahu křesťanů a Židů* v roce 1980 a později dalších zemských církví v Německu i jinde v Evropě, dokument vatikánské Komise

pro náboženské vztahy s judaismem *Pamatujme – zamyšlení nad šoa* z roku 1998, dokument leuenberského společenství *Církev a Izrael. Příspěvek evropských reformačních církví ke vztahu křesťanů a Židů*, přijatý v Belfastu v létě r. 2001 mj. i hlasy zástupců ČCE.

kultury jako principiálně soupeřící a nepřátelské. Jsme součástí jednoho světa a na dobrém vztahu mezi křesťany a muslimy nám velmi záleží.

2. Obdoby a rozdíly

Křesťané a muslimové mají společné množství biblických a náboženských tradic. O řadě biblických postav se mluví i v Koránu. Stejně příběhy však často vyprávíme různě.

Společné je vztahování se k textům, rozdíl je však v pojetí jejich autority. Podle islámské tradice prorok Muhammad převzal Korán přímo od Boha prostřednictvím anděla Gabriela, zatímco v Sunně jsou zaznamenány výroky a činy proroka, které sepsali jeho druhové po jeho smrti. Pro nás jako křesťany je Písmo svědectvím víry, které předávají lidé, zatímco přímo od Boha přichází sám Ježíš.

Často se klade otázka, zda věříme v téhož Boha. Korán vychází z toho, že se jedná o téhož Boha¹⁹. Židovství, křesťanství a islám mají podobný přístup k Bohu jako výlučnému a jedinému, Stvořiteli a osobnímu Bohu, který k člověku mluví a volá jej k odpovědnosti. Společné je, že Boha nazýváme milosrdným a slitovným. Jako křesťané spatřujeme zvláštní a jedinečné vyjádření Boží povahy v sestoupení, utrpení a vzkříšení Ježíše Krista a v seslání Ducha svatého. Postava Ježíše je vysocetěna i v Koránu, je Božím poslem, obdařený duchem²⁰. Podle Koránu Ježíš sám není Bohem, pro islám je nepředstavitelné jeho Boží synovství²¹, cizí je i představa, že je Spasitelem a Vykupitelem. Význam Ježíše domýšlí křesťanství v trojičním učení, které je islámu cizí.

Bible i Korán pojmají člověka jako Boží stvoření, jehož počátek i cíl je vztážen k Bohu²². Vidíme i některé rozdíly v pojetí člověka. Korán zejména nepojmenovává tak specificky lidskou hříšnost. Člověk se podle něj může svobodně rozhodovat, zvláště když mu v tom pomáhá Boží zjevení. Bible dosvědčuje jak zvláštní důstojnost člověka a jeho odpovědnost za stvoření, tak také lidskou sebezahleděnost, ze které se člověk neumí sám dostat. Bible s Koránem je zajedno také v tom, že Bůh nakonec ve své milosrdné spravedlnosti posoudí život člověka. Muslimové trvají na vážnosti, ve které se

musí věřící zodpovídat za své jednání před Bohem. Jako křesťané zdůrazňujeme, že Boží spravedlnost je určována jeho milostí v Kristu, kterému je svěřen i soud.

Obě náboženství si zakládají na právu a spravedlnosti. Korán popisuje pravou cestu člověka obdobně jako etické tradice Starého zákona, najdeme v něm podobnosti s Desaterem²³. Tzv. „zlaté pravidlo“ nás zavazuje k tomu, abychom jednali s druhými tak, jak si přejeme, aby oni jednali s námi²⁴. Písmo nás učí pohostinnosti vůči cizincům. Evangelium nás učí milovat i nepřátele²⁵.

3. Společné dějiny

Historie navazování i sporů mezi oběma náboženstvími je dlouhá. Západní Evropa se dostala do kontaktu s muslimy v prostoru Středomoří. Střední a východní Evropa se setkávala s Osmanskou říší po úpadku křesťanské Byzance. Tato setkávání měla různou podobu: obchodu a kulturní výměny, kdy islám měl a má pozitivní vliv na evropskou kulturu, soužití v nábožensky promíšených oblastech – a také vojenských střetů. V povědomí jednotlivých národů panovaly představy o Turcích jako pohanech a barbarech²⁶, na druhé straně se mnohé státy v úsilí o samostatnost uchýlovaly ke spojení s nimi²⁷.

Křesťané věroučně dlouho považovali islám za křesťanskou herezi, podobnou jiným směrům popírajícím svatou Trojici. Teprve postupně dospívali k pohledu na islám jako na samostatné náboženství. Vyznání z doby reformace zmiňují muslimy ve dvou souvislostech: za prvé v souvislosti učení o Bohu a o Trojici²⁸, za druhé v souvislosti s učením o ospravedlnění pouhou vírou²⁹. Proroka Muhammada staví do jedné řady s katolíky, kteří popírají omilostnění pouhou věrou a spásu chápou v příčinné souvislosti s lidskými činy.

Vítáme obrat od střetů a nedůvěry k vzájemné úctě a dialogu. Katolická církev vyjádřila na II. Vatikánském koncilu, že „s úctou hledíme také na muslimy, kteří se klanějí jedinému Bohu, živému a o sobě jsoucímu, milosrdnému a všemohoucímu, stvořiteli nebe a země“³⁰. Od roku 1967 se angažuje Světová rada církví

¹⁹ „náš Bůh a váš Bůh jedno jsou“, súra 29,46; překlad Ivan Hrbek, Odeon – Praha 1972. Alláh je obecné, nikoliv osobní označení.

²⁰ „podpořil jsem tě duchem svatým“, súra 5,110.

²¹ „není Boha důstojno, aby si bral syna nějakého“, súra 19,35.

²² „vás pak stvořil z bytosti jediné, z níž potom udělal družku její“, súra 39,5–6.

²³ „Rci: Pojd'te sem, abych vám sdělil to, co Pán váš vám zakázal! Nepřidružujte k Němu nic, buďte laskaví k rodičům, nezapíjejte z nedostatku dětí své, vždyť jsme uštědřili nezbytné pro vás i pro ně...“, súra 6,151–153.

²⁴ „Jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak vy ve všem jednejte s nimi; v tom je celý Zákon i Proroci.“ Mt 7,12. Zlaté pravidlo se v Koránu sice přímo nevyskytuje, ale v teologické tradici islámu je řada učenců doporučuje.

²⁵ „Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují...“, Mt 5,44–45. „Jestliže má tvůj nepřítel hlad, nasyť ho, a má-li žízeň, dej mu pít... Nedej se přemoci zlem, ale přemáhěj zlo dobrem.“, Ř 12,20–21. Podobný důraz na přemáhání zla dobrem najdeme

v Koránu: „odplácej tím, co lepší je, a hle ten, mezi nímž a tebou bylo nepřátelství, se stane jakoby přítelem horoucím“, súra 41,34.

²⁶ Je třeba poznamenat, že muslimové v pravém slova smyslu nemohou být považováni za pohany, neboť vyznávají jednoho Boha, ani nemohou být nazýváni barbary, protože ve středověku byli pro Evropu nositeli kultury.

²⁷ Například čeští stavové roku 1620 přijali osmanskou delegaci a jednali o případné vojenské pomoci proti Habsburkům. I mnozí protestanté v Rakousku-Uhersku se uchýlovali pod ochranu Osmanů, kde zakoušeli větší toleranci.

²⁸ Kniha svornosti, Kalich – Praha 2006, s. 52, zmiňuje „mohamedány“ vedle ariánů a dalších hnutí, neuznávajících božskou Trojici.

²⁹ Kniha svornosti, Kalich – Praha 2006, s. 203, zmiňuje Muhammada jako zastávce ospravedlnění skrze skutky.

³⁰ Nostra aetate (Deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím, 28. 10. 1965), citováno dle: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651028_nostra-aetate_cs.html.

v rozhovoru s islámem na světové úrovni za účasti muslimů.³¹ Rozvíjejí se další formy dialogu na různých úrovních a při různých mezináboženských setkáních. Hlásíme se k dokumentu Charta Oecumenica z roku 2001, který se mj. staví za zintenzivnění setkávání křesťanů a muslimů a doporučuje rozhovory o víře v jediného Boha a objasňující chápání lidských práv. Obsahuje závazek, že „budeme k muslimům přistupovat s úctou a že se budeme spolu s muslimy podílet na společných záležitostech“³². Doporučujeme dokument o bratrství mezi lidmi mezi katolickou církví a muslimy z roku 2019.³³ Čerpáme z bohatství dialogu, který s muslimy pěstují jednotlivé evangelické církve, sdružené ve Společenství evangelických církví Evropy³⁴.

4. Soužití v otevřené společnosti

Vztahy mezi křesťany a muslimy zatěžuje dlouhá historie konfliktů. I v současnosti provází mnohdy vztah křesťanů a muslimů napětí a obavy. Důležité je pro nás vědomí, že nemůžeme všechny prohřešky na straně muslimů v průběhu dlouhých dějin vyčítat dnešním mírumilovným muslimům žijícím v naší republice, stejně tak jako ani my dnešní evangelíci neneseme odpovědnost za všechny prohřešky křesťanů spojené s křížovými výpravami, násilnou christianizací, kolonizací a misijní expanzí do třetího světa.

Je třeba si uvědomit rozrůzněnost islámu, který se prosadil v mnoha odlišných kulturách. I vztah státu a náboženství má v různých muslimských státech mnoho podob. V naší společnosti jsou jako muslimové vnímány velmi rozdílné skupiny lidí.

Je třeba vyjasňovat mnohé otázky spojené se soužitím kultur a náboženství:

1. V dějinách i v současnosti se setkáváme se zneužitím náboženství k násilí a útlaku. Společným problémem jsou nenávistné tendence, které se dnes objevují v různých podobách na obou stranách: na (post-)křesťanské jako pohrdání muslimy a na muslimské jako úsilí některých organizovaných skupin, které svým primitivním pojetím islámu ženou různé nespokojence k násilí. Vážíme si reprezentativních hlasů z muslimské strany, které se staví proti násilí ve věcech víry. Stavíme se proti tomu, aby náboženství podněcovalo k válce, nenávistným postojům, nepřátelství a extremismu.

2. Navzdory rovnocennosti před Bohem se ženám často přisuzuje podřízená role ve společnosti. Obě

náboženství navazují na kulturní vzorce v konkrétních společnostech, týkající se manželství a vztahu mezi mužem a ženou.³⁵ Nerovnost mezi pohlavími nemá být zaštiťována nábožensky.

3. Jako křesťané se zasazujeme o svobodu náboženství vzhledem ke všem lidem, vůči muslimům v České republice i vůči křesťanům v muslimských zemích. Ke svobodě patří právo veřejně vyznávat své náboženství. Stejně tak právo náboženství přijmout, změnit nebo opustit.

5. Setkání a dialog s vyznavači islámu

Chceme vstupovat do otevřeného rozhovoru s muslimy a pozorně jim naslouchat. Současně chceme jasně a srozumitelně vysvětlovat vlastní postoje. V rozhovoru s druhými lépe zjišťujeme, kdo jsme my sami i naši partneři. Dialog je projevem životnosti náboženských tradic.

Cílem dialogu je především vzájemné poznání a zvýšená vnímavost vůči druhému. Boží otevřenost pro člověka, která se projevila v Kristu, nás vede k druhým lidem. To je naše přesvědčení a nejhlubší důvod, proč jsme otevřeni pro setkání, a proč v muslimech spatřujeme své bližní. Na základě své tradice rozumíme tomuto pojmu tak, že bližními nejsou především ti, kdo nám jsou dáni na základě rodové či náboženské spřízněnosti, nýbrž že bližními se můžeme stát, když se někomu přiblížíme s otevřeností a ochotou pomoci.

Základní podobou dialogu je setkání a rozhovor v každodenním životě. Vidíme celou řadu příležitostí k porozumění a spolupráci v řešení problémů současné společnosti a společného soužití. Rozhovor je důležité vést i o etických otázkách (pojetí lidských práv, rovnost muže a ženy, rozlišení církve a státu, vymezení se proti násilí). Dialog může mít také podobu vzájemného pozvání, aby druzí byli jako hosté přítomni našich modliteb a my jejich.

Tímto prohlášením se obracíme na členy Českobratrské církve evangelické, aby se ve svých sborech a ve svém okolí setkávali s muslimy a přispívali k porozumění a pokojnému soužití. Obracíme se také na muslimské náboženské obce a jednotlivé muslimy žijící v České republice se zájmem o praktickou spolupráci. Se stejným apelem se obracíme na veřejnost, intelektuály, filozofy, umělce, média a politiky České republiky na všech úrovních.

³¹ Výsledkem rozhovorů jsou dokumenty: „Christians Meeting Muslims“ (1977) a „Striving Together in Dialogue. A Muslim-Christian Call to Reflection and Action“ (2000).

³² Charta Oecumenica, vydal Sekretariát ČBK, Praha 2001, s. 11.

³³ Autory jsou papež František a velký imám Al-Azharu Ahmad At-Tajjib (je nejvyšším duchovním mešity a univerzity Al-Azhar v Káhiře a uznávanou autoritou sunnitského islámu). Dokument je pozváním pro všechny, kteří mají v srdci víru v Boha a víru v bratrství mezi lidmi. Chce pěstovat kulturu vzájemné úcty a dialogu. Vyslovuje se za dobré sousedské vztahy s muslimskými věřícími, otevřenost v rozhovoru a společné naslouchání Božímu poselství.

³⁴ Protestant Perspectives on Religious Plurality in Europe, 2018. Standardním dílem, které připravila Spojená evangelická luterská církev v Německu, je „Was jeder vom Islam wissen muss“, 8. vydání

2011, im Auftrag des Amtes der VELKD, hg. von Martin Affolderbach u. Inken Wöhlbrand.

³⁵ Například zahalování žen odpovídá dobrým mravům již v chápání předislámských kultur, stopy toho najdeme i v tvrzení apoštola Pavla z dopisu Korintským, aby se ženy modlily se zahalenou hlavou (1Kor 11,5). Zahalování samo o sobě nemusí být projevem útisku, jak se na Západě někdy domníváme, naopak je některými ženami vnímáno jako výraz jejich sebeúcty a hodnoty. Stavíme se za to, aby ženy nebyly nuceny ani k tomu být zahaleny, ani nezahaleny.

Žijeme spolu v jedné církvi Svitavy 2022

Poslanci 4. zasedání 35. synodu Českobratrské církve evangelické přijali následující text, který je výsledkem dosavadní práce Komise pro přípravu rozhovoru s lesbami a gayi v církvi.

Žijeme spolu v jedné církvi, stejně jako v celé společnosti – lidé heterosexuálně i homosexuálně orientovaní. V Ježíši Kristu není mezi námi rozdíl. V něm Bůh přišel mezi nás a dosvědčil svou lásku ke všem lidem, zejména k opomíjeným a opovrhovaným. Na kříži na sebe vzal hřích každého člověka a ve svém vzkříšení dává každému naději nového života.

Bereme vážně biblické svědectví o Bohu. Věříme, že Písmo svaté se nám působením Ducha svatého aktuálně stává jeho slovem. To platí i pro ta místa, kde se Písmo vyjadřuje k homosexuálnímu chování. Čteme-li Bibli od jejího středu, totiž Ježíše Krista, říká nám zřetelně a jasně: Bůh ve své lásce přichází ke každému z nás. Tím také ovšem často překračuje hranice dané lidskými předsudky.

Začínáme si uvědomovat, že přes dosvědčování Kristovy lásky se lidé homosexuální orientace mnohdy necítí v našich sborech dobře. Je nám to líto. Vyznáváme, že v minulosti církev často těmto lidem ubližovala. Omlouváme se jim.

Jako Kristova církev toužíme být společenstvím, kde se realita Božího království odráží v našich vztazích. Bereme vážně apoštolskou výzvu, abychom usilovali o to, co slouží pokoji a společnému růstu. Přejeme si, aby lidé s homosexuální orientací nacházeli v našich sborech domov a byli, tak jako všichni, přijímáni i se svými partnery a partnerkami.

Víme, že k problematice homosexuálních vztahů existují různé výklady a porozumění. Nechceme, aby to vedlo k radikalizaci a nesnášenlivosti ve společnosti i v církvi. Vždyť právě v Českobratrské církvi evangelické, vzniklé v živém rozhovoru různých církevních tradic, smíme své odlišnosti unést a být jednotní v Ježíši Kristu.

20. května 2022

Bohoslužba sdružení LOGOS v kostele U Martina ve zdi

Romské duchovní texty

Bohoslužba v Berouně

Paľikeriben – Dik

Děkuji ti, Bože, za život, za to, že jsem Rom, že jdu tvou cestou se všemi Romy. Že pro ně hledám pravdu velikou, pravdu uzdravující. Děkuji ti za ženu, za děti, co jsi mi seslal do mého života. Děkuji ti, Bože, za slunce, které všemu dává život. Děkuji ti, Bože, za měsíc, který mi přináší spánek, aby mě přes noc uzdravoval. Děkuji ti za lesy, za ptáky, co každý den budí mě písněmi. Děkuji ti, Bože, za zdraví, za své, svých dětí a všech lidí na Zemi.

Děkuji ti za třešeň, co stojí tu sama, jediná, za její bílý závoj, co hladí moje oči. Děkuji ti, Bože, za dobré lidi, za jejich bohatá srdce. Děkuji ti, Bože, za to, že jsem...

Paľikerav tuke, Devla, vaš o dživipen, vaš oda, hoj som Rom, hoj džav tire dromeha savore Romanca. Hoj rodav lengro čačipen baro, o čačipen sasto. Paľikerav tuke vaš e romňi, vaš o čhave, so mange len bičhaďal andre miro dživipen. Paľikerav tuke, Devla, vaš o čhon, so o soviben mange anel, kaj man raťi te sasťarel. Paľikerav tuke vaš o

veša, vaš o čirikle, so sako tosara uštaven man gil'enca. Pa'ikerav tuke, Devla, vaš o sast'ipen, vaš o miro the mire čhavengro the savore manušengro. Pa'ikerav tuke vaš e čerešňori, so adaj terd'ol jekh jekhori, vaš lakero parno uripen, so balzamos hin pre mire jakha. Pa'ikerav tuke, Devla, vaš o lače manuša, vaš lengere barvale jile. Pa'ikerav tuke, Devla, vaš oda, hoj som...

Vlado Oláh, překlad Jan Červenka

Otče náš v romštině

Dado amaro,
so sal pro upripen, pošvecin pes tiro nav, av tiro thagaripen, mi jel avka, sar tu kames, pro upripen, avka the pre phuv. O maro amaro de amen adad'ives, odmuk amenge amare bezecha, sar the amen odmukas amare binskengerenge. Ma l'idža amen andro bini, l'idža amen avri andral e bibacht, hin tiro thagaripen, zor the kamiben čir pre čirende. Amen.

překlad Vlado Oláh

Blahoslavenství (Mt 5, 3–12)

Bachtale hine ola, save hinos čore andro duhos, bo lengero hin o kráľišágos le zégoskero. Bachtale hine ola, save roven, bo on rad'isalona. Bachtale hine cihe, bo on chudena e phúv, savi héla lengeri. Bachtale hine ola, save bokha'on the hine smedne palo čáčipen, bo on héna čá'arde. Bachtale hine, saven hine láče ile, bo dochudena láčeileskeriben. Bachtale hine, saven hine žúže ile, bo on dikhena le Devles. Bachtale hine ola, save anen smírom, bo on héna čhave le Devleskere.

Bachtale hine ola, save hine trádkerde bijalo čáčipen, bo lengero hino o kráľišágos le zégoskero. Bachtale avena tumen, kas koškerena u trádkerena arde od'a the roháľika vakerena pre tumende savóro rosňipen bijal mande. Rad'ilason u vriskinen, bo hin tumen bro barva-l'ipen andro zégos, ípen ávke kerenas le prorokensa, save sle angle tumende.

Požehnání

Mír vám, kteří jste dalecí, i těm, kteří jsou blízcí.

Smirom tumenge, save san dural, the avka tumenge, so san pašes.

Apoštolské vyznání víry v romštině

Pa'av le Devles, le Dades sašegitineskres, so kerd'a o upral'ipen the e phuv; the le Ježiš Kristus, le Čhas leskre jekhores; so avl'as le svatone Vod'estar, ul'il'as la Mariatar, so na prindžard'a muršes. Pa'av le Devles, so bari dukh chalas tel o Pontius Pilatos, thovenas les pro kerestos, mu'l'as, thovenas les andre phuv, avl'as tele andro peklos, trito dives ušt'il'as andal o mule, avl'as upre pro upral'ipen, bešel pal e čači sera le Devleskri, paš o Dad sašegitineskro, khatar avla te sudzinel le dži-den the le mulen.

Pa'av le svatone Vod'es, la svatona cirkva khetaňa, savi hiňi o jekhetaňiben svatonengro, pa'av, hoj o bini ena odmukle u o teštos ušt'ela andal o mu'l'ipen andro biačhavindo dživipen. Amen.

překlad Ondřej Kováč

Romské duchovní písně

Tu sal Devla baro – Ty jsi, Bože, velký (dvojazyčná lidová romsko-česká píseň)

Tu sal Devla baro
tu sal Devla lačo
tu sal Devla amaro
tu sal Devla čačuno.

Ty jsi, Bože, velký,
ty jsi, Bože, dobrý,
ty jsi, Pane Bože, náš,
skutečný Bůh a král.

Amaro Del nane baruno
amaro Del nane kaštuno
amaro Del nane baruno
amaro Del dživel!

Náš Bůh není z kamene,
náš Bůh není ze dřeva,
náš Bůh není z kamene,
náš Bůh je živý!

Žalm 117

Laudate omnes gentes laudate Dominum.
Devla, savoren kames, o Del požehňimen.

překlad Máša Bořkovcová

Někdo mě vede za ruku – O Del man chudel vastestar

O Del man chudel vastestar
kaj pes te na daras.
Hino paš ma, jov miro Del
miro lačo jiloro,
so rado les dikhav.

O Del mange sikavel
sar te dživel.
Hino paš ma, jov miro Del
miro lačo jiloro,
so e zor jov man del.

překlad Veronika Kačo

Ubi caritas

Kde je dobrota a láska,
kde je dobrota,
tam je také Bůh.

Kaj o lačhiben,
kaj jekh avres kamel,
kaj o lačhiben,
odoj hin o Del.

překlad Máša Bořkovicová

Pomoz mi můj Pane – Šun man miro Devla

Šun man miro Devla,
mi jel dživav láčhes,
mi jel dživav láčhes,
Odoj, kaj kames.

Šun, man gulo Devla,
mi jel buter god'i,
mi jel buter god'i,
mindik odmukel.

Šun man kana darav,
mi jel but zoralo,
mi jel but zoralo,
Odoj, kaj me som.

Šun, Devla so kamav,
le avri oda pharo,
le avri oda pharo,
Kaj kerav so kames.

překlad Ondřej Kováč

Díky za toto krásné ráno – Šun man

Šun man so tuke phenav Devla
šun man so tuke gi'avav
šun man hoj me tut rado dikhav
hoj sal miro Del.

Šun man sar tuha hasav Devla
šun man so tuke vakerav
šun man me tuha rado Devla
rado vakerav.

Šun man sar me ča rovav Devla
šun man sar phares me dživav
šun man hoj me tut rado dikhav
hoj sal miro Del.

Šun man so tuke phenav Devla
šun man so tuke gi'avav
šun man so tuke miro jilo
kamel te phenel.

Šun man so tuke phenav Devla
šun man sunoro mange džav
šun man hoj o jilo me tuke
Devla phundravav.

Šun man so tuke phenav Devla
šun man dživipen tuke dav
šun man hoj me tut rado Devla
rado čumidav.

překlad Veronika Kačo

III. Studentská literární soutěž „Nejsem rasista, ale...“

Úvodem

Ve svém hodnocení esejí jsem se soustředila především na vyjádření osobního vyrovnání autorky nebo autora práce s předsudky. Hledala jsem autentické formulování postoje, který vyjadřuje vnitřní konflikt, zřejmý již ze zadaného názvu práce. Autorka jedné z esejí použila vhodný citát z díla vysokoškolského pedagoga Daniela Kroupy:

„Rasismus si vědomě vybíráme a rasové předsudky nikoliv. Předsudky můžeme získat výchovou, zážitky anebo z doslechu..., rasové předsudky často získáváme, protože vyrůstáme s emocí, jejíž povahu si uvědomujeme až dodatečně.“

O toto uvědomění jde. Pro jedince idealisticky založeného a vzdělaného v humanistické etice, není samozřejmé a je právě dokladem moudrosti, NEJEN rozumu, že umí vnitřní konflikt přijmout, včetně svého vyjádření nejistot a argumentačního tápání. Autor či autorka textu, mladý člověk, znalý multikulturního prostředí, kde se přijímání lidí odlišné pleti a etnika například odráží ve vnímání hudební scény, je přesvědčen o samozřejmosti

stírání rozdílů mezi lidmi založených na vnějších znacích. Pro něj je preferovaným kontextem, sledovaným také v prostoru vlastní školy (nemluvíme o učňovském školství, ale o diskurzu gymnaziálního vzdělávání v současném Česku), že posuzování lidí podle toho, jakou mají barvu pleti, je přinejmenším neslušné. Je motivován svým uměleckým zážitkem i působením školních programů k větší citlivosti vůči porušování lidských práv a práv menšin. Sám ve svém psychosociálním vývoji směřuje k idealistickému přesvědčení, že excesy jsou výjimečné, téměř neexistují – což v jeho bublině může platit. Navíc může mít za sebou zahraniční zkušenosti (např. ve studijních programech Erasmus na školách západní Evropy) a je přesvědčen o tom, že konflikt na bázi rasismu je v jeho sociálním prostředí (bublině?) mimořádným excesem. Pak ovšem buď z této bubliny vystoupí – má blízký vztah s vrstevníkem patřícím k diskriminované menšině nebo je osobně svědkem nějakého vyhrcovaného konfliktu mezi většinovým obyvatelstvem a příslušníkem nepřijímané menšiny a

začne o tématu rasismu přemýšlet s větší mírou zvnitřnění a s větším rozlišením. Nakonec si empaticky může představit sám sebe v pozici příslušníka nemilované menšiny, s jeho zkušenostmi, s jeho zábranami a možná i s jeho zraněními. Dostává se tak do zcela jiné situace, než je jen pobývání v „neutrálním“ čistě teoretizujícím diskurzu. Reflexe a popis takové nové zkušenosti je mnohem cennější a když má ještě forma literární „šmrnc“, pak je dobré, aby takový autentický plod morální a etické sebereflexe byl i publikován.

V soutěži jsme zaznamenali výrazný převis počtu autorek nad autory esejí, což odpovídá trendům v současném školství – jednak většímu počtu studentek především na všeobecných gymnáziích, kde je ve výuce věnován také větší prostor k reflexi sociálně etických témat, včetně tématu rasismu, než na odborných školách s převísem chlapců a také díky větší čtenářské aktivitě dívek v této věkové kategorii. Obojí jistě motivuje více dívky než chlapce projevit zájem o účast v literární soutěži podobného typu.

Helena Wernischová

Výsledky literární soutěže

Před odbornou porotou se nakonec sešly na čtyři desítky prací ve dvou věkových kategoriích. O pořadí prací rozhodli senátor a diplomat Pavel Fischer, moderátorka Nora Fridrichová, signatářka Charty 77 a bývalá ombudsmanka Anna Šabatová, koordinátorka škol Evangelické akademie Helena Wernischová a emeritní synodní senior Daniel Ženatý.

Porota ocenila první tři místa ve dvou věkových kategoriích:

Mladší kategorie (od 12 do 15 let):

1. místo – Rebeka Jurnečková (Arcibiskupské gymnázium Praha)
2. místo – Anežka Hrubá (Střední pedagogická škola Karlovy Vary)
3. místo – Anna Klubalová (ZŠ Angel, Praha Modřany)

Starší kategorie (od 16 do 20 let):

1. místo – Vendula Heroutová (Gymnázium a SOŠPg Čáslav)
2. místo – Markéta Brunclíková (Gymnázium Jana Keplera Praha)
3. místo – Jan Lukavský (VOŠ, SOŠP a Gymnázium Evropská 33, Praha)

Kromě toho se porotci rozhodli udělit ještě dvě zvláštní ocenění. Vysloužily si je práce, které sice nesplnily formální zadání soutěže, ale obsahově byly mimořádné: Jakub Sedláček (Gymnázium Otrokovice) si porotu získal svým fejetonem a Klára Studnická (Gymnázium Komenského v Havířově) povídkovým zpracováním zadaného tématu.

z článku z webu e-cirkev.cz

1. kategorie

Nikdo není omyl přírody

Jsem běloška. Mám světlou pleť. Zní to úplně normálně, že? Ale co kdybych napsala, že jsem černoška? Mám tmavou pleť a moji dávní předci pocházejí z Afriky. Člověk při tom někdy jen nadzvedne obočí, ale někteří hned svaští čelo, udělají si představu o takovém člověku úplně jinou, než kdyby barvu nepsal a jaksi se snaží nesouhlasit s každým jeho názorem. Nemůže se přeci podobat někomu, jako je černoch!

Každý si pod jinou barvou pleti představí někoho odlišného. Někteří více, jiní méně. Někteří to berou v dobrém, jiní zase, že je to špatné. Když u nás vidíme někoho jiné pleti, hned na něm udržíme delší pohled než na ostatních. Samozřejmě je to z toho důvodu, že je jiný a je neobvyklý. Každý, kdo je jiný a přestěhuje se do Česka, s tím musí počítat.

Mám to podobně. Narodila jsem se se zrzavými vlasy a taky, i když ne tak výrazně, vypadám trochu jinak.

Každý mě hned pozná a jsem lehce zapamatovatelná. Ale dalo by se říct, že si neřeknou jako dřív „No tak to je ohavný,“ ale spíš s úsměvem mi vlasy pochválí. A pochválí někdo někoho za to, že má tmavou pleť? Možná..., spíš ne.

Dvěma černým lidem, kteří se přestěhovali do Česka, se narodí dítě. Umí vše, co normální české dítě, chová se stejně, mluví stejnými jazyky, ale i tak se s nimi nemusí nikdo kamarádit ve škole, nebo hned si s ním nezačne povídat, protože je prostě jiný. Představte si svého kamaráda. A teď, že má černou pleť. Vzpomeňte si, jak jste se s ním seznámili. Ve škole? Bylo u něj v lavici volno, když jste ještě nikoho neznali? A sedli jste si k němu, protože se vám zdál sympatický. Ale když by byl tmavý, sednete si k němu? Když je kolem spoustu dalších volných míst s bělošskými dětmi? Většina by spíše upřímně řekla ne.

Priznejte, co byste si mysleli, ale třeba nikdy nahlas neřekli, vy, když vidíte černocho, jak si jde po Václaváku? Řeknete si: „Wow,“ „Ten je zvláštní,“ nebo spíše „Panebože, zase černocho“? Musíme uznat, že myšlenky nemůžeme ovlivnit a někteří už mají prostě naučené, že když je někdo černý, tak bychom se mu měli vyhýbat. Jako někomu nepříjemnému. Už několikrát jsem v cizině potkala černocho, který se ke mně choval jinak než ostatní lidé. Začal na mě třeba mluvit, což jen tak nějaký běloch na náměstí neudělá. Jo, jsou více komunikativní, to je taky vidět. A mají dost jiná humor než my. Vždy jsem si na ulicích na dovolené říkala, že jsou mnohem veselejší a temperamentnější než my. I když tam třeba prodávali zboží na stáncích, na všechny se usmívali a vtipkovali. Ale ne všem se to vždy líbí. Nebo se jich rovnou bojí.

Jak to bylo v dávných dobách? Používali jsme je jako otroky. Pravda, tenkrát bylo otroctví všude, i běloši byli otroci, ale když jste byli někdo milejší, tak vám připadalo více „správnější“ mít za otroka černocho než svého úplného druhá. Za koho se dřív brali černoši? Spíš za co? Byli pro Evropany na úrovni krav a ovcí? Neuvědomovali si lidé, že to jsou též homo sapiens?

Člověk si nevybere, komu a kam se narodí

Rasismus je v dnešní době velmi aktuální a často řešené téma. Lidé řídící se touto ideologií soudí a rozlišují jednotlivce podle jeho rasových znaků, jako je zbarvení pleti a národnost, ke které patří. Kde se vlastně rasismus vzal a proč vznikl? Má vůbec nějaký smysl? Hraje to, do jaké země se člověk narodí a jakého národu je, v životě opravdu tak velkou roli, jak si lidé k němu hlásící se myslí? Nebo je mnohem důležitější něco, co se skrývá hlouběji, a není na první pohled tolik zřejmé?

Tyto a mnoho dalších podobných otázek si pokládá a hledat na ně odpovědi můžeme dnes a denně. Ovšem, není to vůbec jednoduché. Jednoznačné odpovědi totiž nenalezneme. Na každou otázku existuje několik různých pohledů, nikoliv pouze jeden jediný. Platí zde, že co člověk, to názor. Tento fakt by nás však i tak neměl odrážet od zamýšlení nad celkovým tématem rasismu, a to i přesto, že jeho úplného vyřešení dosáhnout

Není to ale všechno tak jednoduché. Lidé s jinou barvou pleti mají často také jinou kulturu, náboženství a podobné věci. Pokud je někdo pustí do země a nabídne nový domov, měli by to respektovat, což ne vždycky se daří. Mají třeba muslimské vyznání, které se tady pak snaží prosadit, chtějí lepší práci, a hlavně hodně peněz. Proto by mělo být všeho s mírou, aby kvůli nim evropské země neztratily svou identitu. To je vlastně ten hlavní důvod, proč třeba vláda k nám nepouští uprchlíky. Jak by tady pak vypadal život? Možná za pár let jako někde v Sýrii.

Rodiče třeba kvůli tomuhle nedovolí svému dítěti, aby si vzalo někoho s tmavou pletí. Nechtějí, aby jejich dítě mělo něco s člověkem z jiné rasy. A s takovým humorem, že se s ním nebudou moct klasicky domluvit, a to nemluvě o tom, když nebude umět česky. A mají možná často pravdu. Cizinec z jiné kultury nemusí souhlasit se všemi věcmi, co jsou u nás v manželství normální, třeba svatba a její tradice. Nebo víra.

Před časem vzniklo hnutí „Black lives matter“. Co to bylo? Lidé v Americe začali dělat demonstrace kvůli tomu, že policie udusila černocho, který byl zločinec a narkoman. Prý se to stalo kvůli tomu, že to byl černocho. Lidé na sociálních sítích si dávali buď černé profilovky nebo propagovali tento název. A co tím ve výsledku dosáhli? Policie se bála zasahovat proti zločinu, situace se ještě zhoršila, najednou byla ještě větší zločinnost. A koho to nejvíce poškodilo? Obyčejné černošské rodiny. Jsem rasistka? Já říkám „Chovejme se k ostatním tak, jak chceme, aby se oni chovali k nám.“ Nikdy nebudou všichni spokojeni, ale rozhodně bychom černochoy neměli považovat za nenormální, ale zase z nich nedělat někoho lepšího, než jsme my běloši. Nikdo není omylem přírody, každý je nějak jiný a je to tak dobře. Nikdo nemůže za to, kde se narodil a jakou má pleť. A je stejně nakonec jedno, jestli jsme bílí nebo černí, všichni jednou umřeme a nemůžeme s tím nic dělat.

Rebeka Jurnečková

nemůžeme, protože, stejně jako většina jemu podobných existujících teorií, už z našeho světa nejspíš nikdy nezmizí. Jednoduše se zde usadil a my se ho jen tak zbavit nemůžeme, i když by si to většina z nás určitě přála. Dá se ale rasismus alespoň nějakým způsobem zmírnit? Priznejme si to. Spoustu z nás by si přálo žít v ideálním světě, bez veškerého násilí, utlačování, krivd, vražd a podobných ohavností. I rasismus patří do této skupiny, a ve spoustě případech později podobnost zmíněných činů získává. Ze zdánlivě nevinných posměšků vůči člověku, který „do naší kultury zkrátka nezapadá“ a „měl by se vrátit odkud přišel“, se později stává šikana a osoba, která ji má na svědomí, někdy aniž by si to uvědomovala, tímto člověka, jemu jiné rasy, psychicky ničí. Takováto nenávisť pak může dojít až do extrémů, jako je nejen stupňování psychického nátlaku, ale i fyzického násilí a ubližování na zdraví, které může vést až ke smrti

oběti. Samozřejmě se to nestává ve všech případech, udávám pouze příklad, kam až může rasismus dojít. A když už jsme u toho, určitě si na nějaký takový případ vzpomínáte. Ani se s ním nemusíte setkat ve vlastním životě, stačí zapnout televizi nebo se podívat na internet. Články o případech tohoto typu se to jen hemží, i když nám může připadat, že jich postupem času trochu ubývá. Vzpomeňme si ale například na jaro 2020, kdy v Americe vypukly proti rasismu obrovské protesty známé pod heslem „Black lives matter“, v překladu „Na černošských životech záleží“. Setkat se s nimi jsme měli možnost i zde, v Česku, jelikož nezůstaly pouze v USA, nýbrž se dostaly do celého světa. Nebudeme zde rozebírat jejich příčinu ani průběh, jelikož většina z nás alespoň tuší, o co jde. Tyto protesty navíc nebyly v naší historii jediné. I dnes se jich koná spoustu, ovšem o spoustě z nich ani nevíme, jelikož na popularitě tolik nezískají. Obecně vzato však takové protesty celkovému řešení problému moc nepomáhají, maximálně řeší jednu určitou situaci (například vraždu, která se může rasismu zdánlivě podobat), jako tomu bylo právě u zmíněných „Black lives matter“. Můžeme tedy říci, že protesty proti rasismu nelze označit za dlouhodobé a ideální řešení. Ale které lze?

Vraťme se však k otázce položené odstavce zpět. Pro jistotu vám ji připomenou: „Dá se rasismus nějakým způsobem zmírnit?“ Opět něco, nad čím bychom mohli přemýšlet a diskutovat. Osobně si však myslím, že odpověď na tuto otázku může znít – z určitého úhlu pohledu – ano. Nemám teď na mysli úplně zmírnění rasismu ve světě celkově, spíš v menším okruhu, například v našem okolí. Vybavuje se vám situace, kdy jste byli svědky jasněho rasismu? Pokud ne, je to jediné dobře. Pokud ale ano, zasáhli jste nějak? Pomohli jste terčové osobě tohoto utlačování? Upřímně si teď každý sám sáhneme do svědomí. Samozřejmě, jsou situace, do kterých zasáhnout zkrátka nejde. Pokud ale člověk pomoci v daný moment může, měl by to udělat. A i když si to nemusí hned uvědomit, osobě, které je tímto způsobem ubližováno, může i menší zastání někoho jiného pomoci. Rasismus ani člověka, který právě útočí, to celkově sice nezmění, ale je dost možné, že dopad slov či činů rasisty mířených na oběť ano.

„Nejsem rasista, ale...“, slyšeli jste už někdy podobnou větu? A pokusili jste se zamyslet nad jejím významem?

Tehdy jsem poznal, co je to rasismus

Už od mala mi bylo řečeno, že bych si neměl všimát oněch pohledů, které dostávám na cestě do školy, které dostávám, když vystupuji z auta, když jdu do obchodu a jdu si koupit něco na sebe, koupit si oběd. Když se směju s kamarády na ulici před školou o volné hodině. Jenže ty pohledy nejde přehlédnout, nejde se před nimi schovat. Nikdy jsem moc nepochopil proč, ani jako mladší. Bylo to proto jak jsem se oblékal? Jak jsem se smál? Měl jsem snad něco na obličej? To byly moje otázky pořád dokola. Hlavou se mi pořád honily, kamarádi mi z těchto situací pomohli. Ale jak jsem se pak dozvěděl, věděli, co se dělo, ale nevěděli, jak mi to říct.

Pokud ne, do toho. Přijdete totiž na to, že spojení nedává ani v nejmenším žádný smysl.

„Nejsem rasista, ale černocho rád nemám.“ „Nejsem rasista, ale k Asiatům nakupovat prostě nejdu.“ „Nejsem rasista, ale radši mu to nepůjčuj. Je to cikán, ještě ti to ukradne!“

Určitě vás napadají další fráze na doplnění. Ale nemá to cenu, protože ať už sem doplníme cokoli, smysl v tom stále žádný nenajdeme. Pokud nejsem rasista, není trochu divné, že se k lidem černého zbarvení pleti chovám odtažitě, když k lidem bílé pleti, jako jsem já, bych se tak ve stejné situaci nechoval? To platí samozřejmě i naopak, i když je to většinou časté méně. Právě kvůli tomu si někteří lidé myslí, že černošská rasa přeci není rasistická, když odsuzuje rasu bělošskou. To ale pravda v žádném případě není! My lidé se jednoduše odsuzujeme navzájem. Není to ale smutné, že někomu k tomu stačí jen taková malicherná věc, jako je zbarvení pleti? Vždyť člověk si nevybere, komu a kam se narodí. Nikdo nemá právo druhého na tomto základě soudit. Tady jde ale vidět, že ne každý se tímto pravidlem dokáže a vůbec chce řídit. Kdyby tomu tak nebylo, rasismus by pravděpodobně nikdy nevznikl. Ale kdo ví, na to tohle už nikdy nepřijdeme.

Celkově bychom otázku rasismu mohli rozebírat donekonečna. Pátrat po jeho příčinách a následcích, filozofovat, studovat všechny jeho okolnosti... Na spoustu věcí bychom tím určitě přišli a jsem si jistá, že bychom zjistili zajímavé informace, které za to stojí. Rozhodně bychom tím však nic nevyřešili. Proto nechme úvahy odborníkům, ti toho ví v tomto směru víc než my. Nám stačí jednoduché postřehy, jako je například ten, že nežijeme v dokonalém světě, ve kterém by se všichni měli rádi, pomáhali si a nikdy se navzájem neodsuzovali a neubližovali si. Nejsme lidé, kteří by si dokázali těch nepatrných rozdílů mezi námi, jako je barva pleti, nevšímat. Žijeme ve světě, ve kterém jsou často ideologie, jako je právě rasismus, normalizovány. Taková už naše společnost je. Takovými jsme nebyli stvořeni, takovými jsme se ani nenarodili. Takovými jsme se jednoduše stali. Nenávist vůči druhým lidem tu s námi byla, je, a vždycky bude. Jediné štěstí je, že všichni nejsou stejní. Někdo má v sobě potřebu shazovat druhé lidi usazenou hlouběji, někdo ne. A díky Bohu za to!

Anežka Hrubá

Jednou jsem to ale nevydržel a zeptal jsem se mámy. „Mami proč na mě lidi tak divně koukají?“ zeptal jsem se. Když jsem se zeptal poprvé, bylo mi osm. Tehdy mi máma odpověděla, že mi to vysvětlí až mi bude trochu víc, než kolik mi tehdy bylo. Jen jsem se na mámu zamračil, ale jakmile jsem uslyšel zvonek našeho domu, nechal jsem to plavat.

Takhle se to opakovalo několikrát. Vždy mě něco od toho, abych se dozvěděl o odpovědi, odtáhl. Ať už to byli kamarádi, či náhlý zvonek u dveří.

O své nevědomosti o tom, proč se na mě lidi tak koukali, jsem nevěděl do svých patnácti, kdy mě máma večer

před mým prvním dnem školy zavolala do kuchyně. Musel jsem změnit školu kvůli nabídce práce, kterou můj táta tehdy dostal.

~ Vzpomínka

„Sebastiene! Pojd' sem prosím!“ ozvalo se ze zdola. Věděl jsem, že je to moje máma. Nevěděl jsem, co se děje, protože pizza, kterou jsme dnes na večeři objednali, ještě nepřišla. „Hned jsem tam!“ zavolal jsem na ni a omluvil jsem se kamarádům. Hrál jsem s nimi videohru. Položil jsem ovladač a zhasnul jsem světlo v pokoji, i kdybych měl být pryč jen 5 minut.

Seběhl jsem dolů schody, prošel jsem obývacím pokojem do kuchyně, kde by moje máma mohla být.

„Ano mami?“ usmál jsem se na ni, jakmile jsem ji uviděl. Jakmile jsem na ni podíval pozorněji, všiml jsem si jejího zklamaného výrazu. „Děje se něco?“ zeptal jsem se jí. Ihned jsem si sednul naproti ní, stůl mezi námi. Podívala se na mě, její obličej byl uvolněný, oči měla opuchlé pláčem.

„Pamatuješ, jak jsem ti tehdy řekla, jak si oněch pohledů nemáš všimát? Neptat se jich, proč tak na tebe zírají?“ zeptala se mě náhle. Přikývl jsem. Pamatoval jsem si na to. Bylo to první den mé školky, moje první vzpomínka. „Mělo to důvod, který bych ti měla říct. Ptal ses na to už od mala,“ řekla a usmála se nad všemi těmi vzpomínkami.

Poté mi vysvětlila, co je to rasismus. Proč se na mě lidi koukají tak nepříjemně, proč mám problémy koupit si obyčejnou flašku vody.

Další den ve škole jsem byl pak tichý jak myška, snažící se pořád pochopit co mi máma tehdy vysvětlila. Věděl jsem, že střední škola pro mě, jako pro člověka s tmavou pletí, bude těžká. Ve třídě jsme tehdy byli tři s odlišnou barvou pleti či jiných zájmů, jiného náboženství. Jedna moje spolužačka byla muslimka. Stejně jako mě, i ji polovina školy šikanovala. Zastával jsem se jí, jak jsem mohl, i když jsem věděl že to nemá smysl. Usmál jsem se sám pro sebe.

Tehdy jsem poznal, co je to rasismus. Byl všude. Na billboardech, ve škole. Když jsem tehdy hledal práci, trvalo mi to víc jak měsíc. „Nemůžeme přijmout člověka s vaší rasou,“ „Omlouváme se, ale další zaměstnance již nepotřebujeme,“ tato slova jsem slyšel pořád dokola. Když mě pak přijali, abych pracoval v jedné malé kavárně, byl jsem více než šťastný.

Když jsem tam tehdy nastoupil, netušil jsem, že ona kavárna, i když je malá, je hodně známá a bude sem přes celý den chodit hodně zákazníků. Hodně z nich na mě koukalo nepříjemným pohledem, ale nic neřekli. Ne, dokud se ve dveřích objevila jedna dáma. Pamatuji si, jak vypadala. Měla na sobě takovou svítivě zelenou bundu, její tepláky svítivě růžové. Žvýkačka v puse. Jakmile mě uviděla, otočila očima.

„Dobrý den,“ řekla, její hlas byl plný nenávisti.

„Dobrý,“ řekl jsem. Tušil jsem, že to bude další, která si bude stěžovat na to, že tu pracuji. Že bych neměl práci vůbec mít. Že patřím na ulici.

„Co byste si dala?“ zeptal jsem se vřídle, nebo jsem se snažil znít. Moc to asi nevyšlo, protože mi odpověděla, schválně na mě plivala, když mluvila.

„Mno... já bych si dala... třeba tu kávu do kelímku, a taky ten dortík, takovej ten čokoládovej,“ ukázala na jeden z dortů ve výloze.

„Samozřejmě,“ usmál jsem se na ni jak nejlíp jsem mohl a začal dělat její objednávku. „Nejsem rasista, ale nemohl byste trochu pohnout? Máte být trochu rychlejší, vy černoši,“ otočila očima. Zastavil jsem se v pohybu a podíval jsem se na ni. Celá kavárna byla najednou tichá. Všichni se na ni koukali a čekali na její reakci. Tehdy jsem se neudržel a začal jsem na ni rvát. Přišel jsem k pultu, její objednávku v rukou. Chtěla si to vzít a odejít.

„Nejste rasista, je to tak?“ zeptal jsem se, jedna z mých rukou byla v pěstí, klouby mi zbělaly.

„Nejsem, proč?“ zeptala se a natáhla ruku ke své pochoutce. Uchechtl jsem se a její objednávku jsem položil co nejdál od ní.

„Co byste řekla, kdyby na mém místě byl někdo jiný. Nějaká dívka, BÍLÉHO PŮVODU?“ zeptal jsem se; poslední větu jsem na ni skoro zakřičel.

„Taky byste jí řekla, aby si pospíšila s vaší objednávkou? Taky byste otočila oči, když byste ji viděla za pultem? Pronášela byste komentý o jejím těle?“ Viděl jsem, jak vrtí hlavou, její oči plné strachu. Byl jsem o něco vyšší než ona, ale ne zas o tolik.

„Takže to, co jste o mně řekla, nebylo rasistické?“

Odběhla i se svou objednávkou, jakmile jsem jí to podal,“ zasmál jsem se a moji žáci se mnou. „Takže vás prosím, nesuďte lidi podle toho, jak vypadají, ale jak se chovají. Nikdy nevíte, co se děje v jejich životě.“ Usmál jsem se na třídu.

„Nebud'te rasisti,“ zasmál jsem se a zvednul jsem ruce. Zvonek zazvonil. Konec hodiny. Všichni si ihned sbalili věci a odběhli ze třídy.

Anna Klubalová

Účastníci multikulturního festivalu Stánek míru

2. kategorie

Nejvíce záleží na tom, jací jsme uvnitř

Žijeme ve 21. století. V době, kdy se nejen věda a technologie, ale i společnost vyvíjí až překvapivou rychlostí. Setkávat se dennodenně s projevy diskriminace a přihlížet tomu, jak lidé jako my čelí posměchu kvůli své víře, přesvědčení, nebo dokonce vzhledu a původu, je i přes to stále krutou realitou.

Rasismus je jedním z nejdiskutovanějších témat moderní doby, ačkoliv jeho kořeny sahají hluboko do historie naší civilizace. Jedná se o přesvědčení, že je někdo méně či více člověkem než někdo jiný, a to na základě jeho biologického původu. Takové smýšlení má na společnost stále veliký dopad. Zaujaté články v médiích, utlačování, politické vydírání, útočné projevy a mnoho dalšího jsou pouze důsledkem nenávisti, kterou si v sobě lidská společnost pěstuje celá staletí. Ta ale nemusí vždy pramenit pouze z konzervativních názorů na svět nebo touhy po nadvládě, ale například z hrůzných zkušeností a strachu o sebe samého. V minulosti jsme byli svědky toho, kam až může lidská nenávist dosáhnout, ale ani po tom všem jsme nedospěli k něčemu tak zásadnímu a ve své podstatě samozřejmému, jako jsou otevřená diskuse a smysluplná řešení vedoucí ke skutečné rovnosti mezi lidmi.

Pro člověka je jednou z nejtěžších věcí pohlížet na problémy nezaujatě. Přirozeně nás vždy emoce strhnou k té či oné straně, ač se tomu sebevíc bráníme. Proto je pojetí tohoto tématu skutečně složité, a to úplně ze všech úhlů pohledu. Člověk si musí sám v sobě ujasnit, jak rasismus a celkové utlačování menšin vnímá, aby ho poté mohl co nejlépe zpracovat. Pohled na tuto problematiku je až neuvěřitelně individuální, a proto tou nejzákladnější věcí, kterou pro zlepšení situace může udělat každý z nás, je co nejvíce o ní diskutovat s lidmi v našem okolí. Kdykoliv se totiž ve společnosti rozvine debata na téma rasismu, je úžasné, kolik nových názorů a zkušeností můžeme získat; a také, jak se ze začátku zdánlivě rozdílné názory nakonec spojí v jednotný závěr. I přes to se ale stále najdou tací, kteří si svůj názor nenechají rozporovat a jakékoliv diskuse jsou zbytečné.

Důvodů k rasistickému smýšlení u člověka může být celá řada. V historii se jednalo především o pocit vyššího postavení a nadvlády nad ostatními. Chtíč po moci mnohdy neznal hranic. Lidé žili v přesvědčení, že ostatní rasy jsou pro svět méně cenné než bílá, jelikož do té doby mísení ras nikdy nezažili. A tak vznikly základy celého rasismu. Temná minulost, především černé rasy, plná obchodování s lidmi, nevolnictví a otroctví či období holocaustu, kdy se obětmi rasismu staly tisíce nevinných lidí, které si v rámci boje proti rasismu stále připomínáme. To vše je výstrahou před tím, co by se již nikdy nemělo opakovat.

Dnes už ale ve většině případů rasistické projevy lidí nepramení z absolutní nenávisti k jiné než bílé rase. Najdou se samozřejmě lidé přesvědčení o tom, že by se rasy mezi sebou rozhodně neměly míchat, že do naší země nepatří žádní cizinci, že všichni černoši žijí necivilizovaně a všichni Arabové jsou teroristé, a spouště dalších, mnohdy naprosto nesmyslných, předsudků. Je pochopitelné, že každý má svůj názor, za kterým si stojí, ačkoliv to nemusí být vždy ten správný. Co ale pochopitelné není, jsou činy, které jsou lidé schopni na základě svého přesvědčení konat. Jak si může někdo dovolit přijít do obchodu vlastněného obchodníkem jiné rasy a začít mu bez špetky úcty tykat? Co ho vůbec staví do takové pozice? To jsou věci, které se omluvit nedají, ať má člověk názor, jaký chce. Takových lidí ale naštěstí už není tak mnoho. Většina názorů se dnes již shoduje alespoň v těch nejzásadnějších věcech.

Lidem v naší, české společnosti převážně nezáleží na tom, jaké je člověk barvy pleti, národnosti či z jaké společenské vrstvy pochází, ale na tom, jak se chová. Mnohokrát v životě se člověk setká s větou; „Nezáleží na tom, jestli je bílý nebo černý. Jako pitomec se může chovat každý.“ A tak by to mělo být. V životě nás lidé tolikrát překvapí, ať už pozitivně či negativně, že tomu sami ani nebudeme chtít věřit. Nesmíme se nechat strhnout předsudky a nedat vždy na první dojem či názor někoho jiného, ačkoliv je to ta nejčastější chyba, jakou děláme.

Tohle však není ani jediný, ani ze všech nejlepších úhel pohledu. Ačkoliv se na první pohled zdá jako naprosto

ideální a mírumilovné řešení celého problému, setkáváme se s mnohem komplikovanějšími okolnostmi.

Jak známo, každá země má svou vlastní a specifickou kulturu, která se společně s ní vyvíjí celá staletí. Přestože ji v průběhu dějin ovlivnila spousta skutečností, vždy se z ní zachovalo alespoň něco málo, co nikde jinde najít nemůžeme. A to bývá často předmětem sporu, když přijde na problematiku míšení ras či emigrace. Lidé jsou ve své zemi zvyklí na určitá etická pravidla, zvyky a společenské hodnoty. Ty se však u jiných ras mohou velmi lišit, a s tím přichází problémy. Společnost se nemůže shodnout na tom, do jaké míry by se měli příslušníci jiných ras v naší zemi přizpůsobit našim pravidlům. Jedním z příkladů může být zahalování muslimských žen. Činí tak ve víře ke svému náboženství a my je nemůžeme omezovat pouze proto, že jsou v jiné zemi. Ovšem my musíme na jejich území pravidla plně dodržovat a přizpůsobit se.

Ve spoustě lidí zkrátka chování a zvyky jiných kultur vyvolávají strach. Ten může souviset s nepříjemnou zkušeností, kvůli které si postupně vybudujeme nenávisť vůči obrovské skupině lidí, kteří v nás pocit nejistoty a nebezpečí probouzí znovu a znovu bez ohledu na to, jak se chovají. Zkrátka jen tím, jak vypadají nebo k jaké rase patří a jaké chvíle nám připomínají. Také často vzniká na základě nepravdivých informací či událostí z dávné minulosti. Ať už je pocit strachu vyvolaný čímkoliv, je obrovským palivem pro pud sebezáchovy, který však není vždy na místě. Snažíme se za každou cenu chránit především sami sebe a své blízké a neuvědomujeme si, že to děláme na úkor ostatních. Nebo

možná uvědomujeme? Jednoduše pod vlivem strachu činíme až příliš radikálně, mnohokrát na základě mylných informací, zaslepeni předsudky. Není to proto, že bychom byli zaujati proti jiným rasám, nebo se chovali o tolik slušněji než jiní. Pouze si na odlišných lidech snadněji všimneme, často i chceme všimnout, především toho špatného. To v nás budí pocit, že je jejich chování celkově mnohem horší než to naše, i když je tomu mnohdy přesně naopak.

Posuzovat rasovou problematiku a její dopady z pohledu osoby, patřící do té většinové skupiny, je skutečně nepříjemné. Člověku připadá, že mu tato pozice rozhodně nepřísluší, jelikož se jen stěží dokáže vžít do pozice někoho jiného. To, co nám přijde jako obyčejný žertík na odlehčení situace, může pro někoho jiného znamenat velmi hluboký zásah do sebevědomí. Často se dostaneme do pozice, kde svou poznámkou jen přilijeme olej do ohně, který plane už velmi dlouho. Nikdy si neuvědomíme, kolik lidí před námi mohlo podobný „vtípek“ prohodit, a co to udělalo s psychikou dané osoby. A přesně to bychom měli změnit. Učit děti už od mala, že být odlišný od ostatních je dar, nikoliv něco, za co bychom se měli stydět. Abychom si všichni uvědomili, že nejvíc záleží na tom, jací jsme uvnitř, a zda jsme my sami se sebou spokojeni. Nestačí čekat, že to za nás udělá někdo jiný. Musíme začít sami u sebe a věřit, že všechny ty malé krůčky nakonec dovedou naši společnost do stavu, ve kterém budeme žít šťastněji – vyrovnaně a bez rozdílů.

Vendula Heroutová

O nekorektních rasově orientovaných vtipech

Proč jsou počítače černé?

Aby rychleji běžely...

Zasmáli jste se?

S podobným vtípem jste se určitě setkali – snad alespoň jednou. Jak na něj reagujete? Já se většinou krátce uchechtnu a vzápětí zavrtím hlavou. Pointa je většinou trefná, opírá se však o špatně zvolené téma. Vtip o černých počítačích se týká rasové skupiny, jejíž společenské postavení (nejen) v minulosti bychom veselým – natož vtipným – určitě nenazvali. Proto mě ani nepřekvapuje, když lidé na podobné vtipy pohotově odpovídají: „Nech toho, to je rasismus,“ případně: „Bože, ty jsi rasista.“ Otázka zní: Je to tak doopravdy? Znáám spoustu lidí, kteří podobné vtipy mají rádi, ale rozhodně bych o nich neřekla, že to jsou rasisti... Jsou tyto vtipy tedy opravdu rasistické, a my se automaticky stáváme rasisty, když vtípujeme o černoších? A je tedy špatně podobná témata ve vtipech zmiňovat?

Vtipy narážející na jiný původ nebo rasu logicky spadají do kategorie humoru s přízviskem „nekorektní“. Nutno zmínit, že do této kategorie patří i takové vtipy, které si dělají legraci například z politiky, sociálního postavení, ale třeba i smrti a podobně. Minimálně ze společenského hlediska je to humor často hraniční. Dělat si

legraci z reality, která ve skutečnosti k smíchu vůbec není – v některých případech je naopak velmi nehezká a lidstvo by ji nejraději hromadně vytěsnilo z povědomí –, je povrchní a kruté. Druhá strana se cítí uražena či se odvolává na základní lidská práva, v nejhorších případech se chová agresivně a útočí. Je tedy na každém z nás, abychom zvážili, zda si chceme dělat legraci z takových témat, zvláště když je dnešní svět tak korektní (a možná až úzkoprsý), a zkrátka existují věci, o nichž není ve společnosti úplně vhodné vtípkovat (pokud se tedy chceme prezentovat jako slušní lidé).

Z témat, ze kterých nekorektní humor čerpá, jsou však (hlavně v poslední době) ta „rasistická“ nejpálčivější. Píši záměrně uvozovky, i když je to pro mnohé z nás oficiální název této kategorie vtipu, a proto jej tak i běžně používáme – ale je toto označení skutečně správné? Wikipedie definuje rasismus jako „názor, že z

Izraelští účastníci semináře Pesach a Večeře Páně

představy, podle níž je lidstvo rozděleno na biologicky odlišné rasy, lze vyvodit politické či sociální důsledky a rozdíly³⁶. Právě proto následně dochází k segregaci a diskriminaci rasově odlišných jedinců ve společnosti. Jak víme z hodin dějepisu, nejvýrazněji byl v dějinách rasismus pocíťován v posledních dvou stoletích u černošské či míšenecké menšiny ve Spojených státech amerických.

Vtip o rychle běžících černých počítačích odkazuje na vyhlášenou zdatnost a úspěšnost sportovců tmavé pleti na mezinárodních sportovních soutěžích, příkladem budíž legendární jamajský sprinter Usain Bolt, držící několik světových rekordů. Zdá se tedy, že vtip o černých počítačích opravdu rasistický je, protože přisuzuje jedné národnostní menšině určitou vlastnost, tedy tzv. škatulkuje (což mimochodem není dobré samo o sobě) a dělá si z toho legraci. Ale to je vše, vtip už neurčuje, do jaké vrstvy společnosti černošští běžci spadají, neříká nám, jak s tím máme jako Evropané nakládat a jestli jsou jejich výkony pro společnost špatné.

Právě proto si nemyslím, že by tyto vtipy byly přímo rasistické, alespoň ne podle toho, co vím o rasismu jako takovém. Pokud by vtip později někdo interpretoval a sám by třeba prohlásil, že tedy kvůli své úspěšnosti na olympiádě jsou černoši špatná rasa, pak už by to rasismus byl. Samotné vtipy však, než že by hlásaly myšlenku rasismu a pokoušely se o nějakou rasovou diskriminaci, spíše reflektují rasové stereotypy z historie a dělají si legraci právě z nich. Každý dobře ví, že barva hardwaru vůbec nesouvisí s výkonem počítače, ani s úspěšností černošských běžců, jen je taková asociace legrační. Proto se pro tyto vtipy podle mého názoru více hodí označení „rasově orientované“. Stále se však jedná o druh humoru, který naráží na společensky citlivé téma, a posluchači se někdy cítí více či méně nejistí, zvlášť pokud jsou některé vtipy cyničtější.

Ve Spojených státech amerických – a i v některých jiných zemích světa – jsou podobné vtipy ve společnosti obrovské tabu. Je to dáno právě neklidnou historií a s tím spojeným násilím a zlem páchaným na „barevných“ občanech Spojených států, proto je logické, že podobný humor v takto poznamenané společnosti opravdu není na místě. Samozřejmě že ne všichni Američané a Afroameričané na tuto skutečnost pohlíží stejně, ale domnívám se, že přece jen se jich jejich historická zkušenost nějak dotýká a mnozí jsou připraveni ji bránit.

Česká společnost a rasismus

Nejsem rasista, ale pokud by si má dcera, kterou třeba jednou budu mít, měla vzít za manžela muže tmavší pleti, budu k takové skutečnosti přistupovat stejně, jako kdyby si vybrala pana Nováka, který budí zdání, že mezi jeho předky je to samý etnický Čech? Pokud se do mého sousedství nastěhuje kupříkladu romská rodina,

V Česku jsou naopak podobné vtipy docela běžné, a to i v současnosti, kdy v České republice žije početná romská menšina. V moderní historii jsme sice také zažili události, které naší společností otřásly, jako například romský holocaust v době druhé světové války, ale ty se moc nepodobaly tomu, co se dělo za oceánem. Diskriminace černošského obyvatelstva se dotýkala plošně celých Států po dlouhou dobu a asi i proto, že lidé tmavší pleti dnes žijí i ve velkých městech a zaujímají mnohdy zásadní pozice v americké společnosti (americký prezident Barack Obama, současná viceprezidentka Kamala Devi Harris), je o jejich minulosti nevkusné vtipkovat. O Romech v České republice spíše slýcháme (a mluvíme) jako o „nepřízřívobivých občanech“, žijících ve „vyložených lokalitách“ (pohraničí, okraje měst...), jen velmi málo z nich potkáváme v jádrových oblastech naší republiky, a proto se do jejich situace jen zřídka dokážeme vžít. Pro průměrného Čecha je jejich minulost dávno promlčená a jejich současné problémy se nejeví jako věc, kterou by se měl zabývat zrovna on. I proto si možná myslíme, že máme nadhled a na rasově orientovaných vtipcích není v tuto chvíli nic špatného, nekorektního.

Na závěr tedy pokládám otázku, zda jsou rasově orientované vtipy špatné. Podle mého názoru nejsou vyloženě rasistické, k rasismu nepodněcují, jen si z toho dělají legraci. To ale není omluva. Vzhledem k tomu, že jde o humor nekorektní a poměrně krutý, je naprosto zřejmé, že nejsou společensky vhodné a rasisticky mohou působit.

Nelze jednoznačně určit, zda jsou takové vtipy špatné. Samozřejmě záleží na úhlu pohledu. Je jasné, že určitých skupin se toto téma musí dotýkat, ale neznamená to automaticky, že ti, kteří mají nekorektní humor rádi, jsou zastánci rasové diskriminace. Pokud to však někomu vadí, nemělo by se podle mě před ním vtipkovat, aby se dotýčný necítil špatně.

Myslím si, že říkáním a přijímáním takových vtipů vlastně můžeme testovat toleranci – ať už těch, kterým se takové vtipy nelíbí, či těch, kterých se vtipy týkají (a tedy nějakým způsobem pravděpodobně společensky vyčnívají), a nakonec i samotných vtipů. Díky této trojediné toleranci snad bude ve společnosti panovat lepší atmosféra, a možná to dnešní hyperkorektní době dokonce pomůže.

Markéta Brunclíková

³⁶ Informace z článku Rasismus na Wikipedii. Dostupné online (přístup 06.02.2022): <https://cs.wikipedia.org/wiki/Rasismus#Charakteristika>

budu na to ve své mysli reagovat stejně jako v případě nastěhování se rodiny... – jaké vlastně? Chce se mi napsat rodiny „české“, to je však nesmysl. Není žádný důvod myslet si, že by se ona romská rodina nepovažovala za českou. Takže rodiny, která má „normální“ barvu pleti? To je samozřejmě ještě větší nesmysl, slovo

normální zde nemá vůbec co pohledávat. Co je normální v Praze, už není normální v Novém Dillí či v Ad-dis Abebě. Takže rodiny, která je *normální* v Česku? Lépe řečeno vzhledově normální v Česku. Tak to asi bude – skutečně ten první faktor, který budu v uvedeném případě v mysli hodnotit, by se dal přeložit jako hodnocení z hlediska obvyklého vzhledu obyvatel Česka.

Pochopitelně moc dobře vím, kolik lidí, co vypadají jako „obvyklý obyvatel Česka“, jsou lidé zlí, neslušní, nevychovaní, nespolehliví, nedůvěryhodní, hloupí. Dokonce i v popisované situaci si to uvědomím. Můj mozek však dá patrně přednost faktu, že znám mnohem více slušných lidí, co vypadají jako obvyklý obyvatel Česka než slušných lidí, co vypadají jako typický Rom. A kolik znám Romů? Dá se říci že žádného. V životě jsem mluvil přibližně s jedním či dvěma lidmi, co tak vypadají. Já i tito dva lidé jsme tehdy byli žáky základní školy. Proto musím říci, že nejsem naprosto schopen posoudit, zda jde dnes o lidi slušné, protože jsem je od absolvování základní školy neviděl.

Mimochodem, také je otázka, zda si pod pojmem „slušný člověk“ představujeme někoho, kdo nesedí otrhaně oděn před nepřívětivě vypadající ubytovnou poslouchajíc hlasitě puštěnou hudbu, či někoho, kdo by, vida na ulici stařenku, které někdo právě krade kabelku, zasáhl ve prospěch stařenky. Jsem pro to, abychom jako přibližnou definici slušnosti užívali to druhé. A soudě dle této definice, nemám nejmenší tušení, zda je většina lidí, které znám, slušná, či neslušná, protože jsem je nikdy neměl příležitost vidět jednat v podobné zásadní situaci.

Domnívám se však, že by se v podobné situaci tvářilo, že nic nevidí, přibližně stejné procento lidí dejme tomu tmavší pleti, jako lidí obvyklého vzhledu obyvatel Česka.

Takže patrně nejsem zase takový rasista. Při pohledu na proti mně jdoucího muže tmavší pleti s velkým břichem, bílým krátkým tričkem, zpod kterého ono velké břicho prokukuje a s chůzí jako námořník na moři bych si sice okamžitě asocioval, že je to přesně ten typ člověka, kterému bych nesvěřil k opatrování vůbec nic, a který by mě, pokud by se toto setkání odehrálo po desáté večer v odlehlé uličce, klidně mohl chtít okrást, avšak ještě v tu samou chvíli bych si uvědomil, že jsem již potkal řadu lidí podobného vzhledu, že mě ještě nikdo z nich neokradl a že stejná zkušenost se patrně bude opakovat i dnes. Následně bych si vzpomněl, že velmi podobně jako tento člověk působí (až na to oblečení) sociálně demokratický místostarosta Bohumína, ve kterého místní patrně důvěru mají, protože nejenže mu něco svěřili, ale dokonce mu svěřili celé město. V momentě, kdy bych popsaného pána míjel, už bych ho vnímal jako kohokoli jiného, a třeba bych mu i jen tak kývl na pozdrav.

A to vůbec nemluvím o tom, že výše popsaný fiktivní Rom, co vypadá trochu jako pan Igor Bruzl, místostarosta Bohumína, představuje takové kliše, že větší snad ani nelze vymyslet. Nemluvím ani o tom, že vídám také mnoho Romů hubených, středně hubených, mladých, ve

středním věku, starých, mužů, žen, dobře oblečených, špatně oblečených, zkrátka je to úplně stejné, jako v případě jakékoli jiné etnické skupiny. Jistě nemusím připomínat, že tlustých Čechů se zavalitým břichem, bílým tričkem s krátkými rukávy, zpod kterého vykukuje onen břich, jenom mají zkrátka světlejší kůži, jsem již viděl za svůj život nesčetně.

Není ale tak trochu rasismus už to, že jsem měl nyní potřebu popisovat to vše, co jsem na předcházejících řádcích popsal? Vždyť přece společnost, ve které je samozřejmostí, že existuje hodně slušných Romů, stejně jako hodně slušných Čechů, by měla být naším cílem. Kritika rasismu přeci spočívá v tom, že kritizujeme nerovné podmínky dané původem či barvou pleti. Tedy něčím, co jsme si neměli možnost zvolit. Dal jsem nyní všem mým fiktivním či existujícím Romům možnost mít stejné podmínky, jako má dejme tomu většinová populace? Jistěže nedal. Nemyslím, že by můj text mohl jakéhokoli Roma jakkoli urazit, ale stejně jako k oné majoritě jsem v něm k Romům nepřistupoval.

A čím že k nim přistupuji ve výše položených řádcích nerovně? Například tím, že jsem dosavadní část tohoto textu, věnovaného rasismu, věnoval právě Romům. Proč se v textu o rasismu věnuji Romům? Protože jsou oběťmi přetrvávajícího rasismu ve společnosti? Snad. Mohlo se tak ale stát i proto, že je zkrátka mám spojené s rasismem. Že jsou pro mě určitým synonymem někoho, koho se rasismus týká.

Otázka, okolo které již chvíli opatrně našlapuji, nemůže jí prozatím definovat, se zabývá přibližně tímto: nemůže být rasistické chování vůči určitému etniku v podstatě podporováno a rozvíjeno tím, že v souvislosti s takovým chováním o daném etniku hovoříme? Ta otázka zní možná nesmyslně. Avšak, upřímně řečeno, celá problematika rasismu se dnes může mnohému pozorovateli zdát na hlavu postavená. Ačkoli jsem se v tomto textu o rasismu prozatím věnoval pouze romskému etniku v České republice, jsou i jiná etnika v jiných státech. Protože lidská společnost je v podstatě tradičně rasistická, v posledních desetiletích a letech se s tímto jevem snažíme bojovat. Protože víme, že nám za lidskou historií přinesl řadu neštěstí, násilí, nespravedlností.

A bojujeme různě. Někdo bojuje tak, že sepíše nikterak objevnou esej o rasismu. Jiný se snaží přicházet s revolučními řešeními. Může se tedy stát, že pro samý boj proti rasismu, rasismus stále více živíme? Možná jsem vedle a někdo moudřejší by mi vysvětlil, že problematice vůbec nerozumím, ale mě zkrátka, když slyším kupříkladu o tom, že herce tmavší pleti by měli dabovat pouze herci tmavší pleti, napadá pouze paralela s obdobím rasistické segregace v USA. Skutečně, něco takového bych čekal v článku o Hollywoodu někdy ve třicátých letech. Tam by mě nepřekvapilo, když bych někde mezi zmínkou o šatnách zvlášť pro černé a pro bílé, o restauracích zvlášť pro černé a pro bílé, nebo o stolcích zvlášť pro černé a zvlášť pro bílé během udělování filmových cen našel něco o tom, že černého herce může dabovat pouze jiný černý herec. Tam bych takovou

absurdní nespravedlnost čekal. Ne ve 21. století. Jeden by předpokládal, že cílem společnosti bude rasismus vymýtit natolik, že jednou nebude vůbec důležité, kdo je černý a kdo je bílý, zdá se ale, že někteří si vytváří z boje proti rasismu nové náboženství, kterého se nemíní vzdát...

Vlastně proč ne. Nevidím příliš mnoho důvodů, proč by si měli třeba fotbalisté před každým zápasem klekat na znamení nesouhlasu s rasismem už proto, že fotbal na rasismus nepochybně nemá monopol. Navíc si myslím, že lze toto gesto již delší čas považovat za prázdné, ryze stádovité.

Ale jak píší. Proč ne. Pokud si tolik touží fotbalisté před zápasy klekat, ať si tak klidně činí. A ať si klidně část vyznavačů boje proti rasismu dosazuje lidi tmavé barvy pleti do rolí anglických hrabat v historických seriálech. Je mi to v podstatě jedno. Když dříve musel hrát Othella běloch, proč by za pár let nemohla hrát královnu Viktorii černoška. Skutečný problém leží jinde. Proč dávat další a další zbraně do rukou lidem, kteří v sobě nemají jen určitou malou dávku podprahového rasismu, ale celý sud rasismu zcela vědomého? Že jich je málo a na většinovou společnost nemají vliv? Proč to riskovat? Historie lidstva zná přeci spoustu neškodných podivínů, co by přece nikdy nemohli získat větší vliv, až na to, že ho nakonec získali a díky němu přestali býti neškodnými. Lidé umí být na extrémě hákliví. Bohužel pouze v tom smyslu, že z obavy před jedním extrémem se vydají následovat extrém opačný, který může být mnohem nebezpečnější.

Státem a veřejností podporovaný rasismus v západní společnosti existoval. V našich zemích byl namířen proti Romům, mnohdy rovněž vůči Židům, byť ne kvůli barvě pleti, jinde zas proti Afroameričanům. Pro západní společnost je tento fakt zcela pochopitelně traumatem. Česká společnost toto trauma zatím příliš nepociťuje, což ovšem bude dáno nejspíše tím, že náš státem podporovaný rasismus nedosahoval (pochopitelně s

výjimkou tragédie období vlády nacismu) zdaleka takových rozměrů, jako kupříkladu ten americký. Česká společnost je však jednou součástí té západní, takže se jí to týká také. A můžeme být rádi.

V předcházejících řádcích jsem popsal současné problémy boje proti rasismu, které jej občas činí kontraproduktivním. Přesto musíme být chápaví. Než šmahem odsoudit Afroameričany jako příslušníky vyšších vrstev v současných seriálech, než odsoudit tuto mnohdy absurdní snahu o vyrovnání se s vlastní minulostí, přiznejme si, že kyvadlo rovnosti lidí bylo dlouho vychýleno zcela v neprospěch těch, kteří nevypadají jako typický obyvatel Česka, Francie, Británie či severu USA. Musíme proto chápat, že není možné toto kyvadlo nyní jen tak dát do rovnovážné polohy. Přesně doprostřed. Takhle kyvadla nefungují. Kdo někdy viděl kyvadlo, ví, že když je nakloněno k jedné straně, musí se naklonit taky ke straně druhé. To se klidně několikrát opakuje, byť již kyvadlo nezachází do takových extrémních poloh. Nakonec se zastaví přesně uprostřed. V příkladu, pro který jsem nyní užil kyvadlo, se uprostřed nachází spravedlnost. Snad tam naše kyvadlo západních demokratických společností brzy dospěje.

Zdroje:

<https://www.cssd.cz/nasi-lide/igor-bruzl/>

<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/hbo-cenzuruje-otroctvi-kde-tohle-skonci-109945>

https://www.idnes.cz/zpravy/revue/spolecnost/simpsonovi-serial-hlas-dabing-belosi-cernosi-rasismus-family-guy-big-mouth.A200628_171403_lidicky_sub

<https://www.novinky.cz/kultura/filmy-serialy/clanek/britsti-slechtici-v-19-stoleti-byli-cernosi-tvrdi-serial-netflixu-40345576>

<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/klekat-ci-neklekat-v-anglii-uz-podpora-blm-pred-fotbalovymi-zapasy-skripe-132872>

Jan Lukavský

Mimořádná ocenění

Obhajoba Kamilova

Přišel jsem, abych já, Kamil Novotný, pronesl svou obhajobu. Jako člověk spořádaný, čestný a na svou

spořádanost a čestnost hrdý, mám povinnost svou osobu očistit. Dnes jsem byl totiž neprávem pošpiněn,

zostuzen a hluboce uražen. Znáám sebe, znám své hodnoty a hodnotit se můžu jen a pouze já, protože jak by někdo mé hodnoty neznajíc, vůbec hodnotit mohl? Jsou lidé na první pohled prvoplánoví, nic se v nich neskrývá, nic nenajdete. Ani kapka dobra, nebo špatnosti osvobozující z unylosti v nich nesídlí, jediné, co je zevnitř požírá, je odpuzující průměr a skličující nezajímavost. Já jsem žijící protipól a nebojím se to prohlásit. Nač být zakřiknutým, když můžete být hrdým, své přednosti si uvědomujícím? Předností mám tolik, až ztrácují svůj definiční význam. Všechny, kterých lze nabýt, jsem nabyt, čímž zaniká jejich podstata bytí vepředu, bytí něčím výjimečným. Dokázal jsem dát ryším lidským vlastnostem nový průměr, mým průměrem jsou přednosti. Jednou z nich je právě tolerance. Ale i ta má své vymezení, není nekonečná a já její konec poznal dnes. Dovedla mě k němu paní Horáková.

Než vás uvedu do děje, s paní Horákovou, postarší dámou, vás seznámím. Ačkoliv jsem ji sám až do dnešního rána neznal, stačil jediný pohled do očí, a vše mi bylo jasné. Nedivte se, lidem rozumím, empatií přetékám. Stačilo jedno malé nakouknutí, abych uviděl, co ji činí napovrch tak hrubou, necitlivou a o své pravdě přesvědčenou. Skrze oči jsem spatřil její zraněnou dětskou duši, které se nedostalo žádné lásky, blízkosti a soucitu. Místo toho jí byla dopřána odtazítost, chladnost provázená neustálým nátlakem na bytí perfektní. Zvyk rodičů odsuzovat vše žijící, vymykající se ideálům, obzvláště lidi s jakoukoliv jinou než bílou pletí, se stejně jako zvyky podobně nechutné přenesl i na jejich dceru. Jsem přesvědčen, že snaha zavděčit se s ní byla tak dlouho, až se pro ni stala zcela neuvědomělou normou. V takových chvílích máme dvě možnosti. Cestu upřímnosti k sobě, vyžadující spoustu odvahy, víry a trpělivosti. Hojení zraněné duše, odstraňování starých vzorců překypujících toxicitou, rasismem a odsuzovačností. Druhou možností je cesta zastírání vedoucí přes sebenenávist, činící člověka zahořklým. Zahořklostí a arogancí lidé skrývají své téměř neexistující sebevědomí, což dělají tak dokonale, až v jeho existenci často uvěří jak ostatní, tak oni sami. Jediná příčina této neopravdové pýchy je však nedostatek lásky. Staré vzorce chování zůstanou zachovány, nenávist vůči lidem, kteří nejsou nenávisti hodni, zůstává naživu. Paní Horáková zvolila špatnou cestu. Místo léčení zranění potlačovala, čímž ho dělala zanícenějším. A ani si nevšimla, že energie jí to vzalo mnohem víc.

Proto se dnes zachovala tak hrubě. Stál jsem na zastávce, kousek od paní Horákové. Klidně, vyrovnaně, nevnímaje okolí. Najednou jsem ale ucítil oční kontakt. Byl to ten cikán z protější ulice. Se zaujetím si mě prohlížel a já začal nervóznět. Vybavil jsem si všechny cennosti, které byly na zastávce se mnou. Nemám předsudky. Ale lidé odjakživa říkali, že cikáni kradou. Důvod asi měli a já byl přesvědčen, že tenhle cikán mi ho dá taky. Moc dobře věděl, co jsem zač a že s mým majetkem by si rozhodně polepšil. Proto jsem se musel bránit, a hlavně neukázat ani kapku mé nervozity a strachu. Zvýšeným

hlasem jsem prohlásil, aby ho ani nenapadlo natahovat své tmavé prsty směrem k tomu, co je mé, jinak ho to bude mrzet. V tu chvíli ta vedle mě stojící dáma samozřejmě musela svou ublíženost projevit. Okamžitě se toho načernalého špinavého mladíka začala zastávat. Záměrem nejspíš bylo působit nad věcí, přitom se pouze nechutně zesměšňovala. Musel jsem ji zarazit, říct jí, ať zmlkne. Hrubost byla naprosto na místě, na rozdíl od jejích slabomyslných řečí. To pro ni však bylo příliš, a není se čemu divit, hrdost lidí se s upřímností druhých nesnese. Proto přišlo to neodpustitelné, neoprávněné nařčení. Nazvala mě rasistou.

V tu chvíli jsem ztuhl. Pomalu mi začínala docházet zdrcující primitivnost této urážky, a čím víc mi docházela, tím víc se ve mně probouzel hněv. A ten hněv potřeboval ven. Naprosto jsem běsnil. Řval jsem pravdu, pravdu o ní a jejích nevyřešených traumatech, pravdu o pocitu nedostatečnosti, který zbaběle schovává za aroganci, pravdu o nedostatku lásky, jež transformovala na přebytek nenávisti. Pravdu o tom, že když předstírá zájem o práva jiných ras, její vlastní hodnotu to nezvyší, ačkoliv je to jediná věc, o kterou celou dobu usilovala. Neměl jsem nad sebou žádnou kontrolu, byl jsem ovládnán nepotlačitelnou touhou vyřknout vše, co jsem měl na srdci. Svět se kolem mě točil, cítil jsem se otupěle a zároveň jsem všechny pocity plně prožíval. Vnímám jsem vše, ačkoliv jsem nevnímám nic. Chvilku se mi dokonce zdálo, jako bych před očima viděl svého otce. Netuším proč. Jedno je však jisté: paní Horáková byla natolik duševně poraněna, až dokázala vyvést z míry naprosto vyrovnaného člověka, jako jsem já. Svou zahořklost a zatvrzelost dokázala následným popíráním mých slov, kdy nebyla schopna podívat se pravdě do očí a uznat problém na své straně, místo hledání na straně druhé. Já se ale neúnavně hádal dál, zato ona neúnavná nebyla. Slyšet pravdu pro ni bylo příliš bolestné, proto musela se svou hrdostí uprchnout. Ze zastávky odešla. Tím jsme dospěli ke konci a já věřím, že každý čtenář musí jasně vidět důvod mé obhajoby. Mým cílem nebylo paní Horákovou zostudit. Jako člověk od přírody empatický přirozeně člověku rozumím. Soucítím s chováním paní Horákové, plně ho respektuji a chápu. Prál bych si, aby sebe chápala i ona. Já můžu z mé pozice pouze k soucitu inspirovat. Uvědomovat si příčiny lidského chování a tím se udržovat nad věcí. Nazývat mě rasistou, jen kvůli přirozenému strachu z osoby tmavší pleti, je totiž zcela přes čáru. Nebudu předstírat, že nejsem něco víc než *oni*, to každý běloch v hloubi duše ví, ač to zkouší potlačit, jak chce. Mí rodiče mě naučili nepotlačovat přirozené pudry bílých jedinců a jsem jim za to neskonale vděčný. Na rozdíl od paní Horákové nemám potřebu plýtvat energií na rase slaboduché a proťkané nicotností. Rasismus je však negativně chápáný pojem a já odmítám být nazýván něčím negativním. Zde má obhajoba končit. Pokud nejste otupělí zranění jedinci, proběhla úspěšně.

Klára Studnická

Nejsem rasista, ale...

Před lety jsme na základní škole v hodině zeměpisu hlasovali o možnosti přijetí uprchlíků (cizího etnika) do naší země. Jako jediný jsem zvedl ruku pro. Jako jediný z celé třídy jsem dal hlas možnosti poskytnutí azylu. A co ti ostatní? Co jim zabránilo zvednout ruku? Dodnes je mi to záhadou...

Rasismus je definován jako ideologie, která nadřazuje určité skupiny obyvatel nad jiné podle rasového klíče. Kdo má ty *klíče* v rukou? Kdo předpokládá, že privilegovaná skupina má výsostné postavení? Kdo o tom rozhodne?

Nejsem rasista, ale... První část věty zkouší diplomaticky sdělit: „Ne, nejsem rasista.“ Jenže pak přichází spojka *ale*, která naprosto rozbíjí smysl vyřčené věty. Takže dámy a pánové, ano, jsem rasista... V mém strachu se skrývá obava z cizího, jiného, odlišného. Svůj strach umocním pohrdáním druhých. Přeci strach „z

cizího“ máme vývojově daný. Prověřený a bohužel v průběhu dějin i realizovaný.

Do děje vstupují také média. Přifouknou balónek „rasismu“ a ten nekontrolovaně putuje nad hlavami lidí. Dav je rozrušen a rozhořčen. Sochy otrokářů se třítí. Lidé tleskají. Mise splněna. A co dál? Lehké povzdechnutí: *Já ne, to druzí. Davová lůza. Opravdu?*

Ve stabilitě člověka podle sociologů ve společnosti hraje hlavní roli jazyk a kultura. Podporují totiž schopnost i ochotu v důvěře spolupracovat. Slovo kultura pochází z latinského *colere*, pěstovat, starat se. Jsem přesvědčen o tom, že právě toto je Evropě vlastní. Naučila se žít s jinými, zajímat se o ně. Na kooperaci vystavěla svou velikost a prosperitu.

Abychom si neuzavřeli dveře zapomnění, potřebujeme klíč *pochopení*.

Jakub Sedláček

Výběr citátů z literární soutěže *Nejsem rasista, ale...*

1. „Lidé se snaží svou nenávist skrývat, ale ne potlačit.“

Marianna Kohoutová

2. „Za posledních 15 let se situace ohledně zaměstnanosti, vzdělání a chudoby Romů změnila ze ‚špatné‘ na ‚dá se tolerovat‘. Což spouště lidí v našem státě bohužel bohatě stačí.“

Daniela Charamzová

3. „Usnete a probudíte se ve snu. Háček je v tom, že s jinou barvou pleti, než kterou jste doposud měli. Nevíte, že ráno vstanete opět s tou vlastní. Jak byste se cítili? Nebyli byste stejně vděční za život?“

Martina Vondráčková

4. „Nakonec jsme všichni jeden ‚druh‘, který by měl vynakládat maximální úsilí, aby se posouval kupředu.“

Filip Zimmermann

5. „To, co nám přijde jako obyčejný žertík na odlehčení situace, může pro někoho jiného znamenat velmi hluboký zásah do sebevědomí. Často se dostaneme do pozice, kde svou poznámkou jen přilijeme olej do ohně, který plane už velmi dlouho... V minulosti jsme byli svědky toho, kam až může lidská nenávist dosáhnout, ale ani po tom všem jsme nedospěli k něčemu tak zásadnímu a ve své podstatě samozřejmému, jako jsou otevřené diskuse a smysluplná řešení vedoucí ke skutečné rovnosti mezi lidmi... Posuzovat rasovou problematiku a její dopady z pohledu osoby, patřící do té většinové skupiny, je skutečně nepříjemné. Člověku připadá, že mu tato pozice rozhodně nepřísluší, jelikož se jen stěží dokáže vžít do pozice někoho jiného.“

Vendula Heroutová

6. „Samotné vtipy však, než že by hlásaly myšlenku rasismu a pokoušely se o nějakou rasovou diskriminaci, spíše reflektují rasové stereotypy z historie a dělají si legraci právě z nich. (...) Proto se pro tyto vtipy podle mého názoru více hodí označení ‚rasově orientované‘. Stále se však jedná o druh humoru, který naráží na společensky citlivé téma, a posluchači se někdy cítí více či méně nejistí, zvláště pokud jsou některé vtipy cyničtější.“

Markéta Brunclíková

7. „Lidská řeč je zbraň jako každá jiná. Zraňuje hluboko, závažně, nenávratně. Má ovšem svá specifika. Zacházet s ní nás nikdo neučí, možná jen rodiče, které ovšem ne vždy můžeme pokládat za zodpovědné držitele... ‚Stejně tak i jazyk je malý sval, ale co všechno dokáže! Považte, jak dokáže maličký oheň zapálit veliký les.‘“ (Bible, Jakub 3,5)

Noemi Ježková

8. „Pochopitelně moc dobře vím, kolik lidí, co vypadají jako ‚obvyklý obyvatel Česka‘, jsou lidé zlí, neslušní, nevychovaní, nespolehliví, nedůvěryhodní, hloupí... Můj mozek však dá patrně přednost faktu, že znám mnohem více slušných lidí, co vypadají jako obvyklý obyvatel Česka než slušných lidí, co vypadají jako typický Rom. A kolik znám Romů? Dá se říci že žádného. V životě jsem mluvil přibližně s jedním či dvěma lidmi, co tak vypadají. Já i tito dva lidé, jsme tehdy byli žáky základní školy. Proto musím říci, že nejsem naprosto schopen posoudit, zda jde dnes o lidi slušné, protože jsem je od absolvování základní školy neviděl... Nejsem rasista, ale pokud by si má dcera, kterou třeba jednou budu mít, měla vžít za manžela muže tmavší pleti,

budu k takové skutečnosti přistupovat stejně, jako kdyby si vybrala pana Nováka, který budí zdání, že mezi jeho předky je to samý etnický Čech?“

Jan Lukavský

9. „Jelikož se obával vlastní výstřednosti a kritických argumentů, maskoval se stanoviskem, které vzápětí vyvrátil. Podobných příkladů existuje spousta i v otázce rasismu. Tato pragmatická přetvářka a faleš má za cíl vykoupit vlastní svědomí, aby se reálně postojе nestaly extrémními a výstředními. Je k tomu potřeba použít vnitřní rozpor vědomí, něco jako doublethink ve slavném antiutopickém románu 1984 George Orwella. Spojka ale umožňuje sklouzávání k extrémnímu. Dalo by se to shrnout slovy: ‚Nejsem (rasista), ale vlastně jsem.‘“

Ondřej Tadlek

10. „Jednou jsme v psychologii dělali test implicitních asociací, kde mi jednoznačně vyšla kladná odpověď na otázku, zda jsem, či nejsem rasista. Paní učitelka nám vysvětlila, že test funguje na principu rychlosti rozhodování respondenta. Pokud se dotazovaný rozhoduje moc rychle, znamená to, že jeho odpovědi jsou příliš automatické a tím pádem nepravdivé. Na základě zklamání a zděšení z vlastního výsledku jsem hledala, jak v testu uspěli jiní lidé a na Wikipedii jsem si našla, že Češi jsou podle průzkumu univerzity v Harvardu z května 2017 nejrasističtější a nejnesnášenlivějším národem v Evropě. Výzkum byl uskutečněn právě jako Test implicitních asociací. Nebyla jsem si jistá, jestli se mám smát, či plakat, když jsem zjistila, že mezi oněch 70 % Čechů, kteří jsou dle tohoto testu rasisté, také patřím...“

Amálie Balšínková

11. „Rasismus se dá potlačit, ale pro dohlednou dobu zůstaneme bohužel sami. Ideální by bylo, kdyby si všichni lidé uvědomili, jak málo zbarvení kůže nakonec znamená. Nakonec všichni skončíme ve stejné zemi, kde nás i naši kůži snědí ti samí červi. Pouze naše duše bude vystavená nezaujatému soudu, a u něj na odstínu kůže či tvaru lebky opravdu záležet nebude.“

Martin Vacek

12. „Pokud se podíváme na živočichy a rostliny, tak najdeme několik, řekněme, tisíců druhů a ras. Odsuzujeme snad rostliny podle toho, že jedna má odstín do růžova, jiná zase do červena či oranžova? Ne, neodsuzujeme. Právě naopak. Když vybíráme květinu v květinářství, tak si je schopný vybrat každý právě proto, že existuje několik odstínů, dokonce existuje i černá růže, tulipán či violka. Proč se tedy nemůžeme k sobě navzájem chovat jako ke květinám?“

Radka Nedomová

13. „Rovnoprávnost je děsí, imunizuje proti jejich myšlence stát se vlivným, (...) rozdílnost mentalit nelze popřít. Přesto neshledávám jako správné je kvůli tomu nějakým způsobem diskriminovat. Byť často již nevědomě. Věřím, že výjimka potvrzuje pravidlo. Proto bych mé psaní ráda zakončila větou, kterou vyznávám. A to, že z velké části je vše o lidech, nikoli o tom, jaké rase příslušíme a koho uctíváme jako našeho Boha. Neboť alespoň kapku laskavosti lze najít v každém z nás. A i přes naivnost tohoto výroku věřím v jeho spásu.“

Elena Gregorová

14. „(...) přejdu rovnou k ústřední tezi *Nadvlády mužů*, a sice k mechanismu, který dle slov autora stojí za tím, proč nám poměry v naší společnosti připadají jako věrný odraz biologické reality. Tento mechanismus pojmenoval Bourdieu – záměna příčiny a následku. (...) Za každým výrokiem typu ‚Já sice nejsem rasista, ale kolik znáte vysokoškolsky vzdělaných Romů?‘ se skrývá implicitní přesvědčení, že sociální realita, tak, jak ji vidíme kolem sebe, je věrným odrazem biologických dispozic.“

Zuzana Rosenbaumová

15. „Pokud mám věřit příběhům pana Štorcha a Wikipedii, tak někdy v pravěku oplývali rasistickými pudry všichni naši předci. Drželi se pěkně ve svých tlupách, s ostatními tlupami se moc nekamarádili. Možná tu a tam ukradli sousedům manželku, ale pokud potkali cizí muže, moc přátelské setkání z toho nebylo. Když se sousedi lišili navíc barvou pleti, kdoví jestli se o nich nepovídalo, že to jsou vlastně jenom zvířata. A bylo jedno, o jakou pleť šlo, prostě někoho takového byste k ohni nepozvali. Někdo by mohl říct, že jde ale o už dávno přebitý pud.“

Prokop Kadlec

16. „Podle Wikipedie je rasista člověk, který se snaží legitimizovat společenské nerovnosti na základě biologických neboli rasových rozdílů mezi lidmi. Věřím, že příslušnost lidí k rase je nepřeklenutelná propast, takže vlastně hned, jak se narodíte, je naprosto jasné, jak se budete chovat. Tuto definici neaplnuji. Nesouhlasím s ní. Nejsem rasistka, tečka. Přesto mě to pokaždé, když nad tím přemýšlím, neuklidňuje.“

Anna Dostálová

17. „To, že jsou lidé odlišní v mnoha směrech, není žádnou novinou. My lidé jsme totiž svými originály, každý z nás je totiž ořezan jinou pečeti, ačkoliv nejsou na jednobarevné obálce ledajaké rozdíly patrné. Bodejť by ano, těch, co šlapou po světě a hledají svůj kus místa, kde by spokojeně padly do vysněné poštovní schránky, jsou miliardy. A co teprve, když takovou obálku vydají v jiné barvě. Bílá, černá, žlutá, červená. Nemůže to našemu českému Honzovi pěkně zamotat hlavu?“

Vratislav Vahalík

18. „Kdo je to rasista? Rasistou můžeme nazvat kohokoliv, kdo si vědomě vybral cestu nenávidět jinou rasu a často v tom bývá zakořeněný rasistický předpoklad. Avšak za rasisty nemůžeme považovat ty, kteří rozdělují lidi do ras, protože fyzické a kulturní rozdíly mezi námi jsou, což nelze popřít. Špatné je mezi sebou rasy porovnávat a posuzovat, která je lepší.“

Štěpán Gregor

19. „(...) do internetového vyhledávače Google se načte 415 tisíc výsledků převážně o tom, jak si my, Češi, s rasismem neumíme poradit. Téměř to vypadá jako bychom každého okolo nás sjížděli rentgenovými očima a hledali byť sebemenší odlišnost, které bychom se mohli chytit a okamžitě ji vyhodnotit.“

František Krejčí

20. „Každý se někdy nechá nachytat svými vlastními myšlenkami, řekne něco, čeho později lituje. Ovšem v momentě, kdy uslyší svá vlastní slova a nelíbí se mu, rychle je obměkčí spojkou *ale...* Kolikrát jsme tomu byli svědky, ba kolikrát jsme byli sami tím hlasem. *Nejsem hezká, ale..., nejsem přátelská, ale..., nejsem věřící, ale..., nejsem rasista, ale...* Ať se ale takovéto souvětí vezme z jakékoli strany, z jakéhokoli úhlu, je to vždy pravda zabalená do dárkového balení. Někdy se snažíme obměkčit sebe, jindy posluchače... Jak barva pleti ovlivňuje jeho charakter? Lidé přeci nejsou ovoce. Nemůžeme podle jejich kůže usuzovat, zda jsou ‚dozrálí‘ či ne. S věkem se v dnešním světě přeci asociují vědomosti a zkušenosti. K takovým lidem vzhlížíme a hledáme u nich odpovědi. Nevyřazujeme je jako přezrálé potraviny.“

Anna Hollmannová

21. „*Nejsem rasista, ale nechtěl bych, aby moje dcera chodila s muslimem.* Tohle nejsou moje slova. Jsou to slova, která se internetem poslední dobou šíří častěji, i když možná v jiném provedení, avšak ve stejném smyslu. Jaké ve vás tato věta vzbuzuje pocity? Cítíte mezi vámi a větou takové propojení, že kdyby ji někdo vyslovil nahlas, zatvářili byste se nesouhlasně, přestože nějaká

myšlenka v nejzazším koutě vaší mysli by vás nutila souhlasit?“

Adéla Štěpaníková

22. „*Nejsem rasista, ale...*, řekl alespoň jednou asi každý z nás. Vtipné je, že ve valné většině po tomto výroku přijde pokračování, které se nese v duchu urážení jiné rasy. Otázkou ale je, jestli je vždy špatné si do někoho jiného takzvaně rýpnout. Přijde mi, že ve společnosti, ve které momentálně žijeme existují pouze dva extrémy. Na jedné straně stojí lidé, kterým přijde absolutně nepřijatelná jakákoliv připomínka na jinou rasu a na straně druhé jsou zase lidé, kteří v sobě vůči někomu chovají nenávist a rozhodně se nebojí ji ukázat navenek. Může se projevit pomocí zesměšňování, urážek anebo dokonce i násilí.“

Jan Klee

23. „Řeknu to na rovinu: zkouším tady teď nebezpečnou hru, která se mi může vymknout z rukou, argumentovat lehce neotřelým způsobem, abych dospěl k závěru, z něhož nechť si každý vyvodí své. Pojdme si zahrát takovou dedukční hru. Je to hra, a tudíž má vrozené nedostatky, jako všechno, čím chtěl člověk (naivně) popisovat svět. Důležité poznamenat, že člověk si u hry vrozené nedostatky uvědomuje, u těch jiných, komplexnějších her, to začíná být složitější. A následky nesou všichni. Ale abych se dostal k samotné hře, začnu jednoduchým tvrzením: *Jsem rasista, ale...* Ale to bych si téměř koledoval o oprátku. Což nám však vytváří první paradox, přeci není možné pověsit rasistu za to, že má nějaký názor, vždyť, ‚každý má právo na svůj názor‘. No, pěkně překroucené, ale aspoň jsem oprávněn být rasistou... Ale kdo přesně je rasista?“

Oldřich Přiklenk

Pořadatelé a přednášející na semináři

Slovo závěrem

Dočetli jste nebo doprohlíželi útlou knížku, kterou dal dohromady Mikuláš Vymětal, farář ČCE pro humanitární aktivity, menšiny a lidi sociálně vyloučené. Výběrem textů se snažil přiblížit svým čtenářům, které očekával nejvíc v řadách evangelické církve, problematiku rasismu. Kniha je na první i každý další pohled nesourodá, texty jsou vybrány z různých zdrojů, některé psal sám autor, jiné přebíral odjinud. U některých příspěvků ze studentské literární soutěže na téma „*Nejsem rasista, ale...*“ není úplně jasné, zda mají problematiku rasismu vysvětlovat, anebo ilustrovat. Další texty ze soutěže jsou ale milé a nepostrádají ani určitou dojemnost, protože žijeme v zemi, kde každý pokus vystoupit z rasis-tické normy budí emoce.

Sympatické jsou i dokumenty Českobratrské církve evangelické, které vytvořila o vztahu k různým menšinám – Židům (v r. 2001), muslimům (v r. 2022) a lidem z komunity LGBT (také v r. 2022). Ukazují, že se církev opravdu snaží být otevřená a reflektovat svět okolo a

křesťanskou lásku uvádět do praxe. ČCE však nevydala zřejmě žádné obdobné prohlášení k Romům. To je vzhledem k tomu, že se rasismus v ČR týká především jich, neboť je proti nim nejsilnější, poněkud zvláštní. Mikuláš se to snažil zachránit tím, že do knihy zařadil tvorbu Vlado Oláha, což chaotičnost celé publikace ještě posílilo, ale zároveň jí to dodalo větší živost.

Téma rasismu je natolik komplexní, že neexistuje způsob, jak ho nějak čtivě a zároveň celistvě přiblížit. Sama realita je natolik pestrá a chaotická, že zvolený způsob – tedy vytvoření mozaiky – nemusí být špatný. Poskládat knihu z různých částí je nakonec lepší nápad, než ji celou psát. Texty samotného Mikuláše ukazují, že o tématu do hloubky přemýšlí, ale kdyby knížku neobohatil o další texty, vyzněl by soubor jeho textů mnohem víc jako kázání. Pokud jste náhodou knihu opravdu jen prolistovali a čtete nejprve doslov, tak se nebojte vrátit a hledat něco, co vás zaujme, v knize to určitě najdete.

Saša Uhlová

Módní přehlídka proti rasismu U Martina ve zdi – ukrajinský soubor Džerelo

ČESKOBATRÁSKÁ
CÍRKEV
EVANGELICKÁ